

FOREIGN INVESTORS COUNCIL
within Economic Chamber of Macedonia

БЕЛА КНИГА

2014 ГОДИНА

**Совет на странски инвеститори
во Република Македонија**

Издавач:

Совет на странски инвеститори
при Стопанската комора на Македонија

Уредници:

М-р Снежана Камиловска
Влатко Стојановски
Членки на ФИЦ

Лектор:

Станка Дамјановска

Графички дизајн:

Стево Серафимов

Е-адреса: fic@mchamber.mk
www.fic.mk

Печати: „НАПРЕДОК“ ДООЕЛ - Тетово

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“, - Скопје

330.34(497.7)“2013”(047)

БЕЛА книга 2014-2015 од Советот на странски
инвеститори во Македонија. - Скопје :
Стопанска комора на Македонија, 2014. - 68
стр. : табели, граф. прикази ; 21 см

Библиографија: стр. 68

ISBN 978-608-65096-7-5

а) Економски развој - Македонија - 2013
COBISS.MK-ID 97737226

Носител на материјалните права е издавачот.
Забрането е препечатување, копирање
и умножување на написите или на нивните
делови без претходна согласност од издавачот.

СОДРЖИНА

Предговор од претседателот на Советот на странски инвеститори	4
ЗА СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	5
Цели	5
БЕЛАТА КНИГА	6
Глава I: МАКРОЕКОНОМСКО ОПКРУЖУВАЊЕ	7
Преглед на економската состојба	9
Извоз	9
Вработување	10
Македонија и регионот на Југоисточна Европа	12
Глава II. ПРАВЕН СИСТЕМ	13
Глава III. ИНВЕСТИЦИИ И ДЕЛОВНО ОПКРУЖУВАЊЕ	14
Индекс на перцепција на корупцијата од „Транспаренс Интернешенал“	14
Индекс на економски слободи, Фондација „Херитиц“	15
ДЕСЕТ ЕКОНОМСКИ СЛОБОДИ - Фондација „Херитиц“	16
„Дуинг бизнис 2015 година“, Светска банка	17
„Форин полиси“ (Foreign Policy)	19
Глава IV: СТРАНСКИ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ	20
Статистика на СДИ	20
Инвестициона политика	22
Даночни погодности за инвеститори	22
Данок на добивка	23
Заштита на инвестиции и трговски договори	24
Глава V: ИНФРАСТРУКТУРА	26
Глава VI: ПАЗАР НА ТРУДОТ	28
Закон за работни односи	30
Глава VII: КОНКУРЕНТНОСТ	33
Глава VIII: БАРАЊА ЗА ВИЗА И ПОСТАПКИ	33
Дозволи за престој	34
Дозволи за работа	34
Закон за вработување и работа на странци	35
Глава IX: НЕДВИЖНИНИ И СОПСТВЕНИЧКИ ПРАВА	37
Регистрирање имот	38
Регистрирање имот – „Дуинг бизнис“	39
Градежни дозволи	41
Обезбедување градежни дозволи	41
Изведување градежни работи и користење објекти	41
Добивање имотен лист	41
Обезбедување градежни дозволи	42
Изведување градежни работи	43
Глава X: ЧЕСТИ ПРОМЕНИ НА ЗАКОНИТЕ	46
Глава XI: ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ ВО ПРОЦЕСОТ НА ПОДГОТОВКА НА ЗАКОНОДАВСТВОТО	48
Глава XII: ПРОЦЕДУРИ И ЕФИКАСНОСТ НА ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА	50
Глава XIII: ЗАКОН ЗА ТРГОВСКИ ДРУШТВА	51
Глава XIV: ЗАКОН ЗА ФИНАНСИСКА ДИСЦИПЛИНА	52
Глава XV: ЗАКОН ЗА ЗАДОЛЖНИЦА	53
Глава XVI: ЗАКОН ЗА ВОНСУДСКО СПОГОДУВАЊЕ	54
Глава XVII: СУДСТВО	56
Глава XVIII: ЈАВНИ НАБАВКИ	57
Глава XIX: СОГЛЕДУВАЊА ПО СЕКТОРИ	58
Банкарство и финансиски сектор	58
Тутунска индустрија	60
Динамика на откуп на тутун	61
Осигурителна индустрија	61

Предговор

*од претседателот на Советот на странски инвеститори,
Јуан Педро Јименез Наварро*

На крајот на 2013 година бев избран за претседател на Советот на странски инвеститори, со што воедно станав и дел од одборот на Советот и неговата амбициозна задача да го објави првото издание на еден структуриран документ кој ќе ги содржи заедничките погледи за деловната клима во Македонија.

Сега, по една година помината во отворено дебатирање во разни области кои го сочинуваат деловното работење, како што се човечките ресурси, сопственичките права, даночната структура и финансиски прашања, административни и правни постапки, како и секторски прегледи на странските директни инвестиции, го претставуваме првото издание на „Белата книга“.

„Белата книга“ е збир на прегледи на целите постигнати досега и препораки со чија помош би се отстраниле непотребните бариери. Главната цел е да се поттикне подинамично инвестирање на странски капитал.

Овој документ е напишан во духот на унапредување на соработката меѓу изготвувачите на политики и останатите засегнати страни преку засилена комуникација и споделување информации за тоа како политиките влијаат на крајните корисници - во случајов на странските фирми, но и какви подобрувања се потребни за да се создаде успешно деловно опкружување за доброто на Република Македонија.

Во текот на подготовката на книгата воспоставивме успешни врски со голем број амбасади, со Канцеларијата на Европската унија во Македонија и со други странски институции и здруженија, што во секој случај ги збогати нашите дебати.

Во последниве неколку години Македонија честопати беше рангирана во групата на земји со најголем број реформи од страна на разни странски институции и анкети. Земјата успеа да постигне значителен напредок во својот развој, но потребно е да се вложат повеќе напори во неколку полиња со цел да се поттикне економскиот раст, кој би отворил нови работни места во земјата и би го зголемил животниот стандард на сите граѓани.

Советот на странски инвеститори непрекинато се зголемува. Во моментов брои повеќе од 110 странски фирми од различни профили и големина, кои имаат значаен придонес во државниот БДП и севкупната вработеност на населението во земјата. Целта на ова здружение е да даде свој придонес во подобрувањето на деловниот амбиент со тоа што ќе даде конкретни предлози за реформи и ќе креира портал преку кој бизнисите ќе комуницираат со властите од Македонија.

Советот исто така се залага и за развивање здрава деловна етика и начела за добро деловно управување во рамките на организацијата, но и во односите кон локалните компании, Владата и другите надворешни засегнати страни.

Би сакал да им се заблагодарам на сите кои работеа на создавањето на оваа книга, а особено на нашите членови.

Јуан Педро Јименез Наварро

ЗА СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Советот на странски инвеститори е основан на 27 февруари 2006 година, со Одлука за формирање Совет на странски инвеститори, донесена од претседателот на Стопанската комора на Македонија.

Активностите на Советот на странски инвеститори се засноваат на дијалог со македонската Влада, а целта е да се поддржи подобрувањето на деловното опкружување и инвестиционата клима во Македонија. Членовите на Советот лоцираат прашања кои го засегаат деловното работење во земјата. Во соработка со соодветните владини институции, ССИ се стреми да ги решава проблемите преку промени во законодавството или во административните постапки.

Фирмите-членки на Советот на странски инвеститори веруваат дека дијалогот меѓу субјектите кои изготвуваат политики и заедницата на странски инвеститори е основа за успешно подобрување на климата за инвестиции, а истовремено го поттикнува и развојот на македонската економија.

Во моментот, Советот на странски инвеститори брои над 110 странски фирми, коишто ги вклучуваат најголемите претпријатија од различни земји и сектори со значителни инвестиции во Македонија, со најголемо учество во извозната структура, целокупното вработување во земјата и растот на националниот БДП.

Цели

Советот на странски инвеститори ги има поставено следниве цели кои треба да придонесат за подобра деловна клима скроена по мерка на инвеститорите и да создадат поволно деловно опкружување:

- подобрување на општиот амбиент во Република Македонија во контекст на инвестициите и бизнисот;
- застапување, заземање и промовирање заеднички гледишта на членовите на Советот со цел да се искаже заеднички интерес и да се охрабрат странски инвестиции;
- подобрување на комуникацијата, соработката и трајниот дијалог меѓу Советот и Владата на Република Македонија;
- соработка со македонските власти со цел да се отстранат какви било тешкотии и пречки кои може да се појават во односите со странските инвеститори и економските односи со други земји;
- промовирање на интересите на меѓународната деловна заедница во земјата;
- информирање на членовите на Советот, како и на други субјекти, за важни вести и настани поврзани со инвестиции во Македонија;
- воспоставување комуникација со други здруженија на странски инвеститори со цел размена на заеднички практики и подобрување на економијата во земјата и во регионот.

Белата книга

Првото издание на „Белата книга“ е најважниот пишан документ на Советот на странски инвеститори, што го издигнува ССИ на ниво на легитимен претставник на странските инвеститори во Македонија, главен партнер и соговорник со претставниците на власта и одлучувачите на државно ниво.

Главна цел на овој документ е да дава конструктивни предлози за подобрување на деловното опкружување во Македонија.

Оваа „Бела книга“ е производ на вредниот и доброволен влог на време, ресурси и напори од страна на членовите, службениците, работните групи и кадарот на Советот на странски инвеститори.

„Белата книга“ претставува транспарентна форма на комуникација и јавно обраќање на претставниците на приватниот сектор и содржи конкретни предлози за подобрување на деловната клима. Овој документ поставува низа приоритети во економската политика од аспектот на странските инвеститори, но и дополнително нуди предлози за полесно деловно работење во одредени сегменти на стопанството.

„Белата книга“ е збир на прегледи на целите кои се постигнале досега и предлози за отстранување на непотребните пречки за да се овозможи подинамично вложување на странски капитал. Собраното искуство на ССИ ги поставува темелите за натамошна зголемена соработка, која ќе се заснова на заемно разбирање и усогласување на домашните со меѓународните стандарди на деловна етика и работа.

Клучни приоритети и предлози од членовите на Советот на странски инвеститори:

> Предвидливоста на регулативата, како и политичката и макро-економска стабилност се елементи од суштинско значење за секој странски инвеститор. Во таа смисла, неопходно е воспоставување стабилно, предвидливо и конкурентно опкружување.

> Честите и брзи промени на законите доведуваат до нестабилна клима која влијае на сегашните и идните странски и домашни инвеститори. Повикуваме да се зајакне јавно-приватниот дијалог преку засилување на соработката меѓу деловната заедница и владините институции, како суштински фактор за создавање подобро деловно опкружување преку отворен дијалог меѓу властите и засегнатите субјекти.

> Неопходно е и понатаму да се работи на намалување на севкупните административни постапки и законските оптоварувања, да продолжи борбата против корупцијата и да се поддржи владеењето на правото.

> Реформите во јавната администрација треба да се одвиваат со забрзано темпо за да се подобри спроведувањето на прописите.

> Образовниот систем во Македонија треба да претрпи суштински промени за да може да обезбеди висококвалитетен и стручен кадар, кој ќе има соодветни знаења и вештини потребни на пазарот на труд, како за странските, така и за домашните компании.

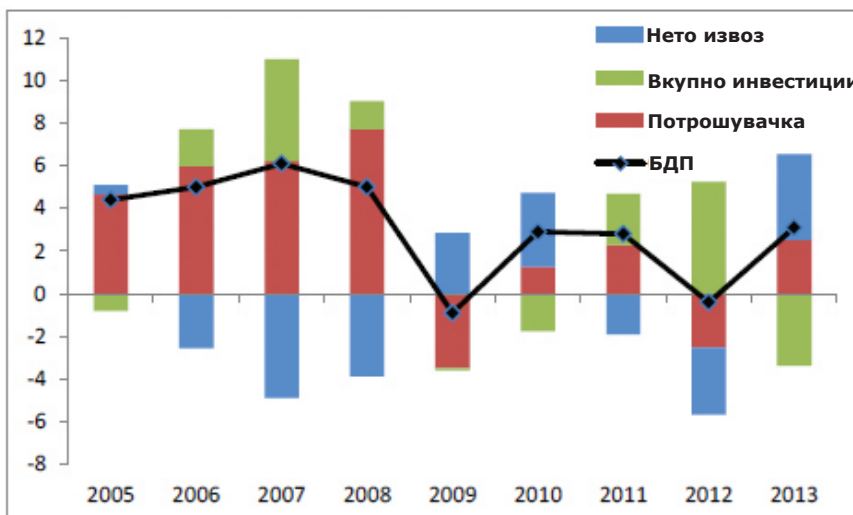
Глава I: МАКРОЕКОНОМСКО ОКРУЖУВАЊЕ

Глобалното опкружување во 2013 година сè уште беше под влијанието на светската криза. Сепак, она што ја изддели 2013 година од претходните години на криза е закрепнувањето на зоната на еврото и најавите за постепен напредок на македонската економија.

По падот од 0,4 отсто, реалниот БДП порасна за 3,1 отсто во 2013 година, далеку над просечниот раст од 2,2 отсто забележан во регионот.

Според пролетната економска прогноза на Европската комисија, солидниот раст на обемот на извоз, главно како резултат на активностите на странските фирми во земјата, во комбинација со намалениот увоз ги поставија темелите за цврсто економско закрепнување во 2013 година. Реалниот БДП се зголеми за 3,1 отсто и покрај неочекувано големиот пад на инвестициското трошење од 11,5 отсто. Зголемените пензии и приходи од други извори ја поттикнаа домашната потрошувачка, која се зголеми за 4,2 отсто, иако нејзиниот раст донекаде забави во втората половина на годината. Што се однесува до производните дејности, најголемо учество во растот на БДП имаше градежниот сектор, чиешто производство на годишно ниво достигна 33 отсто, во споредба со растот од 4,8 отсто во 2012 година, и значително го надмина преработувачкиот сектор.

Побарувачка (изразено во %)

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија

Се очекува растот повторно да се промени, со обновени и засилени инвестиции и потрошувачка на домаќинствата кои треба да го предводат истиот. Се очекува зголемување на јавните и на странските директни инвестиции, ако се има предвид амбициозната Програма за работа на Владата на РМ за привлекување странски инвеститори, што досега се покажа како успешен извор на нови проекти, дополнето со постепено зголемување на кредитирањето на приватниот сектор. Се очекува растот на потрошувачката на домаќинствата да биде континуиран,

согласно предвидените зголемувања на расположивиот приход врз основа на очекувањата за позитивен тренд на вработувања и повисоки социјални трансфери.

Имајќи го предвид фактот дека нови странски инвеститори планираат да започнат со производни активности, се очекува последователното зголемување на увозот да доведе до натамошно проширување на трговскиот биланс во временската рамка на проекциите. ЕК предвидува дека нето-извозот би имал негативно влијание на растот во двете години.

Дефицитот во буџетот на РМ достигна 4,1 отсто од БДП во 2013 година. Ова ниво е малку повисоко од проекциите по есенската ревизија, кога планираниот дефицит беше коригиран од 3,6 отсто на 3,9 отсто. Во склоп со својата среднорочна фискална стратегија, Владата на РМ од 2014 година се потпира на фискална консолидација базирана на потрошувачката.

Во 2013 година, македонскиот БДП во паритетот на куповната моќ изнесуваше 22,57 милијарди американски долари. БДП по жител во усогласени услови за куповната моќ изнесуваше 10.800 американски долари.

Инфлацијата во Македонија, мерена преку промените во индексот на трошоците за живот беше 2,78 отсто во 2013 година, наспроти 3,32 отсто во 2012 година.

Иако стапката на невработеност се намали, таа сè уште е многу висока и изнесува 29,0 отсто, наспроти 31,0 отсто во 2012 година. Постојано високите стапки на невработеност и долгорочната невработеност се особено присутни меѓу ранливите групи во општеството, како што се младите, жените и нискоквалификуваното население.

Долгот на македонската централна власт и долгот на јавниот сектор во однос на БДП остануваат умерени на ниво од 35,8 отсто, односно 43,2 отсто од БДП во 2013 година.

Земјата оствари значителни резултати во својот развој, но очигледно треба да се вложат повеќе напори во неколку области за да се овозможи економски развој кој би отворил нови работни места во земјата и би го подобрил животниот стандард за сите.

Советот на странски инвеститори ја охрабрува земјата да го замени моделот на раст во кој внатрешната побарувачка е клучен фактор со модел во кој главна движечка сила е извозот, што би довело до поголема интеграција во европските и во светските пазари. Закрепнувањето е очигледно и сега е вистинскиот момент фокусот да се стави на создавање инвестициона клима која ќе води кон раст поттикнат од извоз и кон зголемена поврзаност.

Економското закрепнување и напредокот треба да бидат главните приоритети на земјата следната година, ако се земе предвид дека кризата во зоната на еврото, со која Македонија е тесно поврзана, се намалува. Следствено, фокусот треба да биде на раст на БДП, намалување на јавниот дефицит и невработеноста, одржување на инфлацијата на проектираното ниво, стабилен курс на денарот кон еврото и ниски каматни стапки.

Преглед на економската состојба

На почетокот на 2014 година, како што растот се прошири во сите сектори, стопанството дополнително закрепна и растот на БДП во првиот квартал достигна 3,9 отсто.

На среден рок, се очекува Македонија да постигне забрзан раст, поттикнат од подобрувањето на домашната побарувачка, извозот, како и јавните инвестиции погодни за раст. Според првичните проекции, реалниот раст на БДП се очекува да достигне 3,1 отсто во 2014 година и да се искачи на 3,5 отсто во 2015 година и во 2016 година. Домашната приватна побарувачка се очекува да закрепне како резултат на неодамнешните зголемувања на платите во јавниот сектор и на пензиите, како и на континуираното намалување на невработеноста. Ќе има забрзано надворешно финансирање на јавни инвестиции во клучните транспортни коридори, а растот на извозот ќе се зголеми како резултат на растот на надворешната побарувачка. Закрепнувањето на Еврозоната ќе продолжи, а новите странски директни инвестиции ќе го зголемат извозот. Растот на личната потрошувачка се очекува да биде поумерен, околу 3 отсто.

За разлика од 2013 година, кога растот беше придвижуван исклучиво од нето-извозот, меѓу 2014 и 2016 година домашната побарувачка ќе стане единствен двигател на растот. Се очекува значително зголемување на обемот на трговската размена, рефлектирајќи ги истовремено поголемиот увоз и подобрата извозна перспектива. Засилениот раст на увозот, којшто резултира од зголемените јавни инвестиции и отпочнување со работа на новите странски капацитети, доведува до повторно влошување на трговскиот биланс во 2014 година. Притоа, се очекува трговскиот дефицит во 2015 година да се намали кога новите странски инвеститори ќе почнат да извезуваат, што последователно ќе доведе до намалување на потребите за увоз. Општо гледано, нето-извозот и понатаму ќе го забави растот за време на целиот период. Двата клучни ризици издвоени во оваа среднорочна перспектива се влошувањето на економските перцепции во Еврозоната и зголемувањето на цената на нафтата.

Извоз

Растот на извозот се зголеми во 2013 година откако Македонија во последниве неколку години успеа да внесе разновидност во извозните активности, како во поглед на производи, така и во поглед на извозни дестинации. Растот на извозот достигна 6,6 отсто во 2013 година, а негов главен двигател беше извозот поттикнат од зголемените странски директни инвестиции (СДИ). Најголем дел од извозот како резултат на СДИ е поврзан со автомобилската индустрија и вклучува производи од типот на катализатори и компоненти на електронски контролни табли. Производите од тутун, свежиот зеленчук и мебелот исто така имаа голем придонес во растот на извозот. Наспроти тоа, се намали учеството на железо, челик и облека, кои се сметаат за традиционални стоки за извоз од Македонија. Во 2008 година, само шест производи учествуваа со речиси 70 отсто во структурата на вкупниот извоз. До 2013 година овој број достигна 12 производи. Улогата на пазарите во подем, како што се НР Кина и Република Турција, значително се зголеми. Извозот кон СР Германија порасна за повеќе од двојно во однос на БДП во изминативе 6 години, зголемувајќи се од 14,2 отсто во 2008 година на 29,4 отсто во 2012 година. Дополнително, извозот кон СР Германија се зголеми и во 2013 година, достигнувајќи 35,9 отсто, како резултат на извозот поттикнат од СДИ. За споредба, во 2013 година извозот кон Р. Грција забележа раст за првпат по 2008 година, а извозот кон Р. Бугарија продолжи да се зголемува втора година по ред. Од

друга страна, извозот кон Косово и Р. Србија продолжи да бележи пад трета, односно четврта последователна година. Извозот кон Р. Италија исто така е во опаѓање.

Според Државниот завод за статистика, вредноста на извозот на стоки од Република Македонија во периодот јануари - октомври 2014 година изнесува 4.142.761 илјади американски долари, а на увозот 6.087.648 илјади САД долари. Покриеноста на увозот со извоз е 68,1 отсто. Трговскиот дефицит, во периодот јануари - октомври 2014 година, изнесува 1.944.887 илјади американски долари.

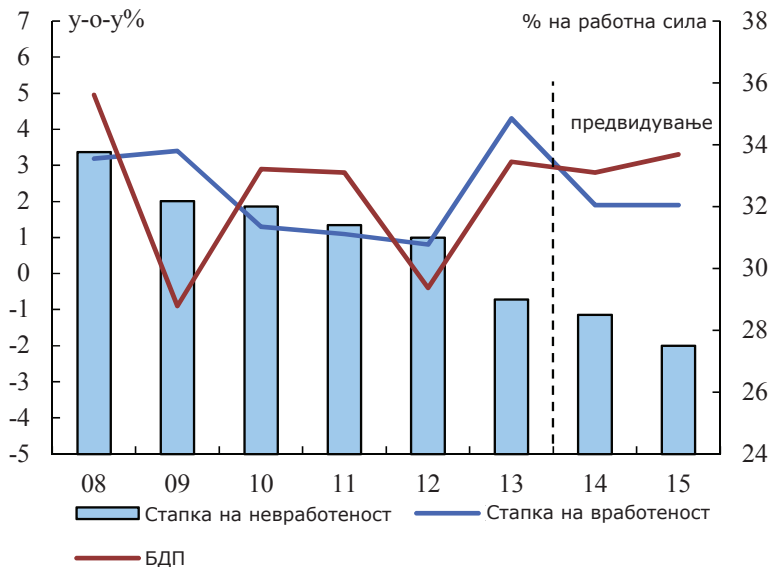
Во периодот јануари - октомври 2014 година, најголемо учество во извозот на стоки имаат 28-те земји-членки на ЕУ (76,8%) и земјите од Западен Балкан (13,9%), а во увозот на стоки најголемо учество имаат 28-те земји-членки на ЕУ 28 (64,0%) и останати земји, на друго место неспомнати (11,7%).

Вработување

Вработеноста значително се зголеми во 2013 година, и тоа за 4,3 отсто во споредба со претходната година, стапка поттикната од континуираниот раст на вработеноста во јавниот сектор и позитивните остварувања на градежништвото и производството. Се очекува стапката на вработеност и понатаму да има поволни движења, пред сè поради експанзијата предизвикана од инвестициите и зголеменото вложување средства за поддршка на мерки наменети за пазарот на трудот. Со очекуваното спроведување на структурни реформи за подобрување на деловното опкружување (како што е поедноставувањето на постапките за добивање дозволи) отворањето нови работни места може и понатаму да се стимулира. Стапката на невработеност остана висока, иако во просек се намали за 2 процентни поена на 29 отсто во 2013 година, за разлика од претходната година.

Во вториот квартал од 2014 година, стапката на вработеност изнесуваше 41,1 отсто, додека стапката на невработеност беше 28,2 отсто.

Република Македонија - Пазар на трудот

Извор: Извештај за напредокот за 2014г./
Економски критериуми: Европска унија

Врз основа на тоа, финансирањето сè повеќе ќе зависи од приливот на СДИ и од надворешното задолжување на Владата на РМ. Се очекува надворешното задолжување да расте со оглед на тоа што има големи потреби за финансирање на инвестициите во јавната инфраструктура. Стратегијата за фискална консолидација и понатаму е нејасна. Вкупниот дефицит на државниот буџет во 2013 година достигна 4,1 отсто од БДП. Ова е малку над проекциите кои беа ревидирани, односно дефицитот е коригиран од 3,6 на 3,9 отсто. Во склоп на својата среднорочна фискална стратегија, од 2014 година Владата се потпира на фискална консолидација во која главен двигател е потрошувачката. Нивото за општиот државен дефицит во 2014 година е поставено на 3,5 отсто, а во 2015 година на 3,2 отсто. Сепак, и понатаму е нејасен изворот на буџетски заштеди со кои би се поддржала консолидацијата.

Главни параметри за прогноза за македонската економија										
	2012		Годишни процентуални промени							
	Бн МКД	Акт. цени	% БДП	94-09	2010	2011	2012	2013	2014	2015
БДП	458.6	100.0		2.2	2.9	2.8	-0.4	3.1	3.0	3.2
Приватна потрошувачка	342.8	74.7		-	2.1	2.9	-3.0	4.2	3.0	2.7
Јавна потрошувачка	84.8	18.5			-2.0	0.6	-1.4	-3.6	3.1	2.3
Инвестиции во основен капитал	105.4	23.0		-	-2.7	12.4	20.0	-11.5	10.6	9.0
од кои: опрема	-	-		-	-	-	-	-	-	-
Извоз (стоки и услуги)	245.9	53.6		-	23.6	10.5	0.0	4.5	6.8	7.6
Увоз (стоки и услуги)	349.8	76.3		-	9.5	10.4	4.2	-2.1	7.4	6.8
БДП дефлатор	448.2	97.7		-	2.0	2.6	0.3	2.2	2.8	3.0
Учество во раст на БДП	Домашна потрошувачка			-	0.7	4.6	1.6	-0.1	4.8	4.1
	Залихи			-	-0.6	0.0	1.1	-0.7	0.0	0.0
	Нето-извоз			-	3.4	-1.9	-3.1	4.0	-1.7	-0.9
Вработување				-	1.3	1.1	0.8	4.3	1.9	1.9
Стапка на невработеност (а)				-	32.0	31.4	30.0	29.0	28.5	27.5
Надоместоци за вработени / директор				-	6.0	-2.1	2.8	2.4	4.3	3.2
Трошоците по единица труд за цела економија				-	-	-	-	-	-	-
Реален трошок за единица труд				-	-	-	-	-	-	-
Стапка на штедење на домаќинства (б)				-	-	-	-	-	-	-
БДП дефлатор				10.5	2.7	3.1	0.1	0.3	0.3	0.3
Индекс на трошоци за живот				8.3	1.6	3.9	3.3	2.8	2.5	2.3
Услови за тргувани стоки				-	-1.4	5.7	1.0	0.5	0.3	0.2
Трговски биланс (в)					-20.8	-22.5	-23.9	-19.7	-20.3	-20.5
Тековно салдо				-	-2.0	-2.5	-3.0	-1.9	-3.7	-3.8
Нето-кредитирање (+) или земање заем (-) наспроти ROW (в)				-	-	-	-	-	-	-
Државен биланс (в)				-	-6.8	-3.1	-3.9	-4.1	-4.2	-3.9
Циклично приспособено буџетско салдо (в)				-	-	-	-	-	-	-
Структурно буџетско салдо (в)				-	-	-	-	-	-	-
Државен бруто долг (в)				-	25.8	28.4	34.0	36.0	38.7	40.8

Македонија и регионот на Југоисточна Европа

Редовниот економски извештај за Југоисточна Европа (РЕИ ЈИЕ), кој го изготвува Светската банка, укажува на тоа дека и понатаму има предизвици и треба да се работи на подобрување во финансиските и фискалните сектори. За да поттикнат економска активност, овие земји треба да ја контролираат високата стапка на нефункционални кредити, која има тенденција на раст, да продолжат со зголемено кредитирање на ликвидни субјекти од приватниот сектор, да бидат истрајни во своите напори за консолидација за повторно воспоставување на фискалната рамнотежа и да го намалат јавниот долг. За да го одржат растот во регионот, земјите треба и понатаму да работат на зајакнување на домашните макроекономски основи и да продолжат со политики кои ја зголемуваат продуктивноста и издржливоста наспроти надворешните превирања.

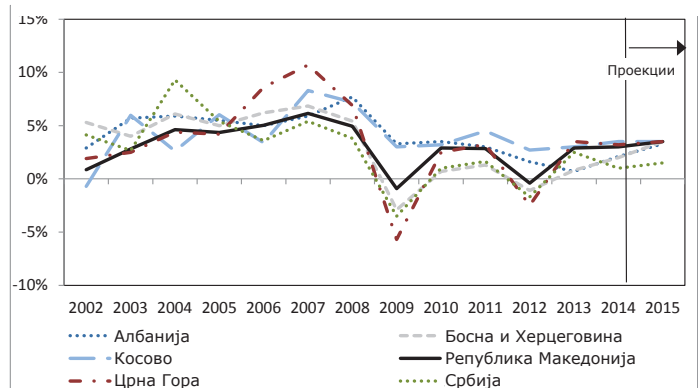
Покрај тоа, скорешното економско закрепнување е можност повторно да се започне со спроведување на структурни реформи, за кои има очигледна потреба. Растот и отворањето нови работни места се приоритети, а за нивно исполнување се потребни макроекономска и фискална стабилизација, подобрена конкурентност и поврзаност, надградба на вештините и продуктивноста на работната сила, зајакнато управување и мерки за борба против корупцијата.

Југоисточна Европа, раст на реален БДП во проценти

	2012	2013	2014	2015
Албанија	1.3	0.4	2.1	3.3
Босна и Херцеговина	-1.1	1.8	2.0	3.5
Косово	2.7	3.0	3.5	3.5
Македонија	-0.4	3.1	3.0	3.5
Црна Гора	-2.5	3.5	3.2	3.5
Србија	-1.7	2.5	1.0	1.5
ЈИЕ 6*	- 0.7	2.2	1.9	2.6

Во последниве неколку години, Македонија честопати е рангирана во групата на земји со најголем број реформи според извештајот на Светската банка за условите за водење бизнис, „Дуинг бизнис“. Сепак, (не)пристапувањето кон Европската унија и понатаму е кочница за реформите во речиси секоја област на владеење. Државните органи го усогласуваат националното законодавство со *acquis communautaire* на ЕУ и веќе постигнале конкретни резултати во областа на набавките, политиките за транспорт, царинската унија, оданочувањето и статистиката.

Приказ на раст Регионална споредба на БДП

Извор: Калкулации на авторот, базирано на светски индикатори на развој од Светска Банка

СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ ПРЕПОРАЧУВА:

- Идните главни цели на Владата на Република Македонија во областа на економијата треба да се насочени кон поддршка на растот на домашната потрошувачка, индустриското производство и создавањето поволно опкружување за странски и домашни инвестиции.
- За да се постигне ова, Владата на РМ треба да се сосредоточи на следниве мерки, дел од кои веќе се спроведени, имено:
- да обезбеди предвидливост на регулаторната рамка, но и политичка и макроекономска стабилност како клучни фактори за секој странски инвеститор;
- да воспостави стабилно, предвидливо и конкурентно опкружување;
- да продолжи со борбата против корупцијата и поддршката на владеењето на правото за да се обезбеди многу подобро деловно опкружување коешто би довело до нови инвестиции;
- да спроведе дополнителни реформи во јавниот сектор, вклучително и воведување на инвестиции од приватниот сектор во јавните услуги и во инфраструктурните сектори;
- да продолжи со поддршка на политиките за либерализација на трговијата;
- да спроведе мерки насочени кон овозможување полесен пристап до финансии.

Глава II: ПРАВЕН СИСТЕМ

Според Извештајот на ЕУ за напредокот на Македонија во 2014 година, одредени сегменти од правниот систем во земјата се зајакнати, особено ефикасноста на судовите на сите нивоа, коишто се подобриле со сè помалку заостанати нерешени случаи. Вкупното времетраење на судските постапки и понатаму загрижува. Регистрацијата на недвижниот имот е завршена, а Катастарот покрива 100 отсто од територијата.

Некои регулаторни и надзорни тела сè уште имаат недоволни институционални и административни капацитети. Конкретно се мисли на Државната комисија за жалби по јавни набавки и Државниот завод за ревизија. Може да се рече дека има речиси целосно воспоставен правен систем кој би имал капацитет да поддржува функционална пазарна економија, но и понатаму има слабости поради долгите постапки, степенот на извршување на договорите и корупцијата.

Членовите на Советот на странски инвеститори нагласуваат дека државата треба да вложи значајни и интензивни напори за да се намали неефикасноста и бавноста на администрацијата, да се осигури спроведувањето на законите, да се намалат долгите трговски спорови и судски постапки и да се детектира и отстрани несоодветното спроведување на законите од страна на одредени општини и органи.

Глава III: ИНВЕСТИЦИИ И ДЕЛОВНО ОКРУЖУВАЊЕ

Според „Извештајот за глобална конкурентност 2014-2015 година“ изготвен од страна на Светскиот економски форум, Македонија се наоѓа на 63-то место од 144 земји во светот, со напредок од 10 места во споредба со 73-то место кое го имаше претходната година и 80-то место во 2012-2013 година. Според Светскиот економски форум, Македонија бележи напредок во сите три категории на показатели: основни предуслови (раст од 70-то на 64-то место), зголемувачи на ефикасност (раст од 76-то на 69-то место) и фактори на иновации и употреба на софистицирани технологии во стопанството (раст од 94-то на 76-то место).

Извештајот дава преглед за тоа каде е позиционирана државата во однос на земјите од регионот на ЈИЕ и во светот, потпирајќи се на низа макроекономски податоци и докази добиени преку анкети со посебен акцент на напредокот постигнат на годишно ниво.

Според истото истражување на Светскиот економски форум, Македонија се наоѓа на 91-во место според индикаторот 'макроекономско опкружување' и на 84-то место според индикаторот 'инфраструктура'.

Во 2014-2015 година, најпроблематични фактори за водење бизнис се 'пристап до финансии' со 16,9 поени, потоа 'слаба работна етика на работната сила' со 11,9 поени, 'несоодветно квалификувана работна сила' (10,9 поени) и 'неефикасна државна бирократија' (9,6 поени).

Индекс на глобална конкурентност

	Позиција	Оцена
ИГК 2014-2015	63	4.3
ИГК-2013-2014 (од 148)	73	4.1
ИГК 2012-2013 (од 144)	80	4.0
ИГК 2011-2012 (од 142)	79	4.1
Основни предуслови (40,0%)	64	4.6
Институции	45	4.3
Инфраструктура	82	3.7
Макроекономско опкружување	55	4.9
Здравство и основно образование	78	5.6
Зголемувачи на ефикасност (50,0%)	69	4.1
Високо образование и обуки	71	4.3
Пазарна ефикасност	38	4.6
Ефикасност на пазарот на работна сила	71	4.2
Развој на финансискиот пазар	41	4.5
Технолошка подготвеност	62	4.0
Големина на пазар	108	2.9
Иновации и софистицираност (10,0%)	76	3.5
Деловни софистикации	89	3.8
Иновации	68	3.3

Индекс на перцепција на корупцијата од „Транспаренси Интернешенал“

Според Индексот на перцепција на корупцијата за 2014 година, кој го изготвува „Транспаренси Интернешенал“, корупцијата претставува проблем за

сите стопанства, што значи дека водечките европски и американски центри треба да соработуваат со економиите во подем со цел да им се застане на патот на корумпираните.

Според овој индекс, во 2014 година Република Македонија е на 45-то место од 174 земји и ја дели оваа позиција со Оман и Турција. Во 2013 година Македонија е рангирана на 67-мо место, додека во 2012 година беше 69-та.

Македонија е подобро рангирана од Бугарија, Грција, Италија, Романија, Црна Гора, Србија, Босна и Херцеговина, Албанија, Косово и други земји.

Најпроблематични фактори за водење бизнис	
Пристап до финансии	17.4
Несоодветна инфраструктура	15.2
Несоодветно квалификувана работна сила	11.9
Слаба работна етика кај работната сила	11.6
Неефикасна државна бирократија	10.6
Корупција	8.7
Недоволен капацитет за иновации	5.7
Даночни стапки	3.6
Нестабилна политика	3.3
Слабо јавно здравство	3.2
Даночни регулативи	3.1
Рестриктивни прописи за работните односи	1.8
Криминал и кражба	1.7
Владина нестабилност / изненадувања	1.4
Инфлација	0.4
Прописи за девизен пазар	0.4

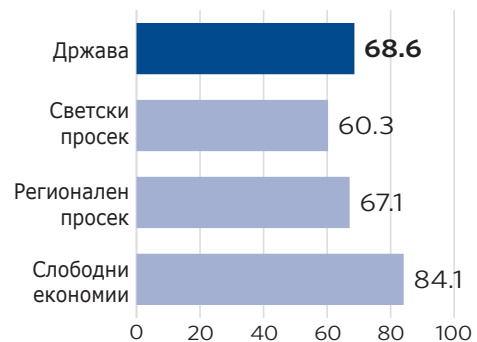
Индекс на економски слободи, Фондација „Херитиџ“

Резултатот на македонската економска слобода од 68,6 проценти ја рангира земјата на 43-то место во Индексот за 2014 година. Вкупниот резултат се подобрил за 0,4 поени од претходната година, што ги одразува подобрувањата во трговската слобода, деловната слобода и контролата врз јавната трошење.

Македонија е рангирана на 20-то место од 43 земји во Европа и нејзиниот просечниот резултат е над просекот во регионот и во светот.

Сè уште постојат системски слабости во заштитата на имотните права и спроведувањето на мерките за борба против корупцијата. Судскиот систем е слаб, поткопан од постојаната корупција и подложеноста на политичко влијание.

Споредба на држави

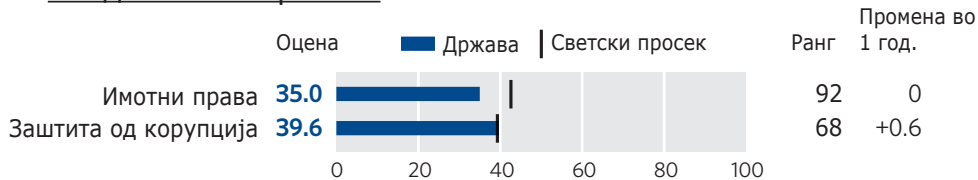
Мнозинството од членовите на Советот на странски инвеститори подвлекоа дека примената на законите сè уште е предизвик, особено кога станува збор за административни постапки неопходни за добивање разни дозволи, лиценци, одобренија и регистрации.

ДЕСЕТ ЕКОНОМСКИ СЛОБОДИ - Фондација „Херитиџ“

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО	ГОЛЕМИНА НА ВЛАДА	РЕГУЛАТОРНА ЕФИКАСНОСТ	ОТВОРЕНИ ПАЗАРИ
Сопственички права - 92 Отсуство на корупција - 68	Фискална слобода - 26 Трошење на државата - 85	Деловна слобода - 30 Работничка слобода - 33 Монетарна слобода - 8	Трговска слобода - 43 Инвестициона слобода - 80 Финансиска слобода - 41

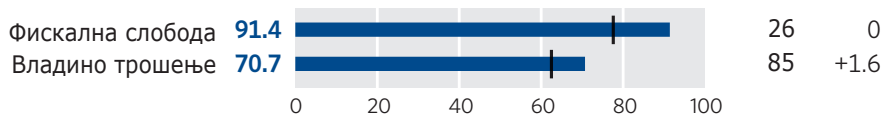
Извор: Индекс на економска слобода, Фондација „Херитиџ“, 2014 година

Владеење на правото

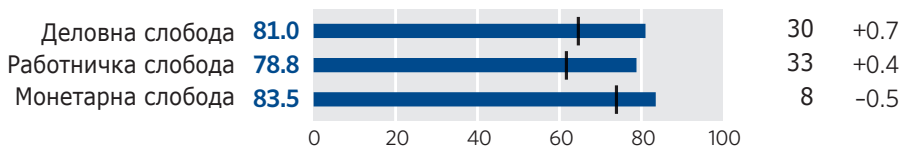
Корупцијата е сериозен проблем, особено во јавните набавки. Спроведувањето на законите за борба против корупцијата е на ниско ниво. Владата нема спроведено нова стратегија за реформа на судството. Во Извештајот од 2012 година, Европската комисија нотираше мал напредок во независноста на судството, во објективноста и во надлежностите. Економската слобода и понатаму е загрозувана од несигурните процеси за регистрирање недвижен имот и добивање тапи за имот.

Големина на влада

Стапките на данок на личен доход и данок на добивка се рамни и изнесуваат 10 отсто. Други даноци се данок на додадена вредност (ДДВ) и данок за отстапување на имот. Сè на сè, даночните приходи сочинуваат 25,6 отсто од бруто домашниот приход. Јавната потрошувачка е на ниво од околу 31 отсто од БДП. Владиниот долг е околу 33 отсто од бруто домашниот приход. Забележано е дека јавноста негодува поради скорешното зголемување на трошењето на Владата на РМ.

Регулаторна ефикасност

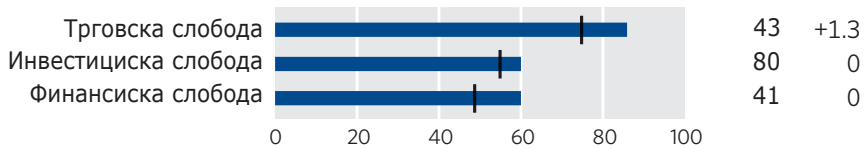

Постапките за отпочнување бизнис се стандардизирани, а условите за лицензирање се намалени. Сепак, лицензирањето може да чини петпати повеќе од нивото на просечниот годишен приход. Кодексите за работа не се флексибилни, што е неповолно за динамичното отворање работни места. Владата се обидува да одржи фискална дисциплина за да ги подобри своите шанси за долгоочекуваното

пристапување кон Еврозоната, но во 2013 година го зголеми трошењето за земјоделски субвенции, социјални трансфери и пензии.

Отворени пазари

Просечната стапка на тарифи во Македонија е 2 отсто. Има мал број нетарифни трговски бариери и Владата не ги дискриминира странските инвеститори. Во последниве години се забележува зајакнување на финансискиот сектор, додека пак улогата на Владата е главно ограничена на спроведување на регулативната рамка.

Забележано е зголемување на конкуренцијата во банкарскиот сектор, а странското присуство во финансискиот систем учествува со повеќе од 70 отсто во вкупните средства на банките.

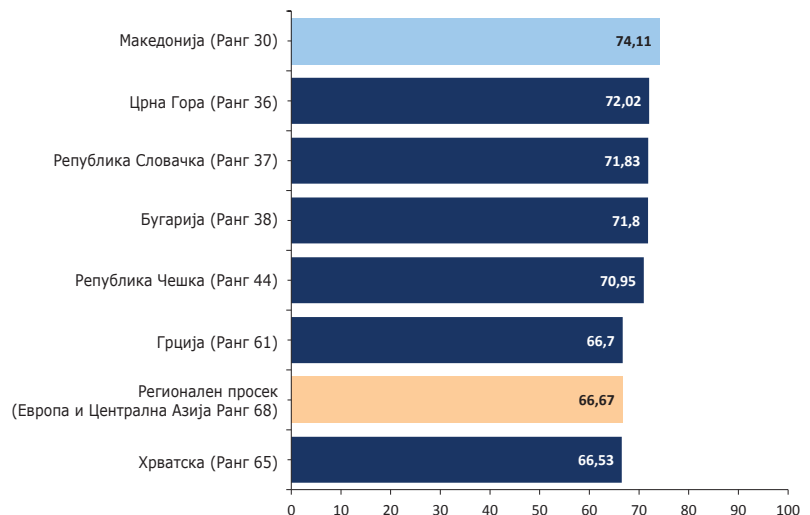
„Дуинг бизнис 2015 година“, Светска банка

Република Македонија и понатаму е меѓу највисоко рангираните земји што се однесува до поволноста на условите за водење бизнис, при што ја подобри својата позиција од 31-во место минатата година (пресметано според новата методологија) на 30-то место во годинешниот извештај. Македонија, исто така, се приближи до најдобрите глобални практики, што е уште поважна мерка за напредок од рангирањето, бидејќи не зависи од резултатите на другите земји.

Земјата е најдобро рангирана на 3-то место според параметарот 'започнување бизнис'.

Н а п р е д о к од 31 место беше забележан во показателот 'плаќање даноци'. Според извештајот, тоа се должи на задолжително плаќање на ДДВ преку е-даночниот систем и зголеменото користење на електронскиот систем за плаќање даноци.

Како Македонија и останатите компаративни економии се рангирали за започнување бизнис?

Извор: „Дуинг бизнис 2015 година“

Новата мерка 'оддалеченост од границата' покажува како секоја економија котира во однос на најдобрите глобални практики, највисок резултат разгледуван на секој од показателите во сите економии кои се мерат со „Дуинг бизнис“. Според „Дуинг бизнис 2015 година“, резултатот на Македонија е 74,1 процент, што е подобрување за 1,4 процентни бодови од 2014 година. Македонија го олесни отпочнувањето деловни активности (отворање бизнис) со воведување на бесплатна електронска регистрација. Исто така, ја зајакна заштитата на малцинските инвеститори преку барање на претходен преглед на трансакциите со поврзаната страна од надворешен ревизор. Понатаму, го олесни решавањето на неликвидноста преку воспоставување рамка за електронска аукција на средствата на должникот, рационализација и намалување на временската рамка на процедурите за неликвидност и формирање рамка за вонсудско стечајно преструктурирање.

Македонија е најдобро рангирана во извештајот „Дуинг бизнис“ во регионот, во кој Црна Гора е на 36-то место од 189 земји. Бугарија е 38-ма, Турција 55-та, Косово 75-то, Хрватска 65-та, Србија 91-ва и Босна и Херцеговина 107-ма земја во светот.

Деловни реформи во Република Македонија „Дуинг бизнис“, 2015/2014

Постапки за градежни дозволи: ДБ 2014 год.	Македонија ги поедностави постапките за издавање градежни дозволи преку скратување на времето потребно за регистрација на нова градба и со овластување општините да ги регистрираат градбите во име на сопственикот.
Започнување бизнис ДБ 2015 год.	Македонија го поедностави отпочнувањето на бизнис со воведување на бесплатна електронска регистрација.
Регистрација на имот: ДБ 2014 год.	Македонија го забрза процесот и ги намали трошоците за регистрација на имот преку дигитализирање на катастарот за недвижности и отстранување на барањето на потврда за оптоварување на имотот.
Добивање кредит: ДБ 2014 год.	Македонија го засили својот обезбеден трансакционен систем со давање поголема флексибилност на описот на средства во заложни договори и на видовите долгови и обврски коишто можат да бидат обезбедени.
Заштита на инвеститори: ДБ 2015 год.	Македонија ја зајакна заштитата на инвеститорите овозможувајќи им на акционерите да побараат укинување на нефер трансакции од поврзана страна и назначување на ревизор да ги испита наводните нерегуларности во активностите на компанијата.
Плаќање даноци: ДБ 2014 год.	Македонија го поедностави плаќањето на даноци за компаниите охрабрувајќи употреба на системи за електронско пополнување и плаќање данок на корпоративен приход и данок на додадена вредност.
Снабдување со струја: ДБ 2014 год.	Македонија го поедностави снабдувањето со струја намалувајќи го времето потребно за добивање нов приклучок и со поставување фиксни давачки за приклучок по киловат за приклучоци со капацитет под 400 КВ.
Решавање на несолвентност ДБ 2015 год.	Македонија го олесни процесот за решавање на неликвидноста, преку воспоставување на рамка за електронски аукции на имотите на должниците, преку насочување и скратување на временските рамки за стечајните постапки и на процесот за жалби и преку воспоставување рамка за вонсудски спогодби.

Според редовниот полугодишен извештај на Светската банка за Југоисточна Европа, Македонија ја бележи втората највисока стапка на раст во 2013 година во споредба со земјите од Југоисточна Европа, а силен раст се очекува и оваа година.

Сепак, за ова е потребно долгорочно засилување на структурните реформи, подобрување на односите меѓу извозниците и домашната економија и подобрување

на деловното опкружување.

Извозот беше важен двигател на економскиот раст. Како резултат на ова, намалената побарувачка во ЕУ поради закрепнувањето на економиите во земјите-членки на ЕУ претставува ризик.

Светската банка проценува дека буџетскиот дефицит во земјата достигнал 61 процент на почетокот од годината и очекува Владата да го задржи степенот на буџетскиот дефицит на проектираното ниво од 3,5 проценти од бруто домашниот производ.

Во однос на невработеноста, Светската банка предлага да се подобри деловниот амбиент за да се зголеми побарувачката на работна сила, зашто само така може да им се овозможи на фирмите да отворат нови работни места. Се предлагаат инвестиции во реалното образование со цел младите да се здобијат со вештини кои им се потребни на фирмите. Невработеноста на младите е исто така посочена како еден од проблемите.

Решенијата треба да се бараат во структурните реформи, во подобрувањето на деловната клима, што би довело до зголемена побарувачка и во понудата на поттици кои би ги мотивирале фирмите да ја зголемат побарувачката на работна сила, односно да ангажираат работници. Во иднина треба да се инвестира во вистинскиот тип на образование со чија помош младите ќе стекнат вештини кои им се реално потребни на фирмите.

Економски реформи во Македонија – „Дуинг бизнис 2015 година“

Започнување бизнис:

Македонија го поедностави отпочнувањето на бизнис со воведување на бесплатната електронска регистрација.

Заштита на инвеститори:

Македонија ја зајакна заштитата на малцинските инвеститори преку обезбедување претходно одобрение за поврзани трансакции од страна на надворешен ревизор.

Решавање на платежна неспособност:

Македонија го поедностави решавањето на неликвидноста, со помош на воспоставување рамка за електронски аукции на имотите на должниците, со помош на насочување и скратување на временските рамки за стечајните постапки и на процесот за жалби и со воведување рамка за вонсудски спогодби.

„Форин полиси“ (Foreign Policy)

Република Македонија е на 29-то место на листата на дестинации за странски инвестиции според последниот Индекс на деловна профитабилност на американското списание „Форин полиси“.

Македонија напредна за пет места во споредба со претходната година. Земјите се рангираат според осум фактори, и тоа: економски раст, финансиска стабилност, физичка безбедност, корупција, владина експропријација, експлоатација од локалните партнери, контрола на капиталот и девизен курс.

Македонија и Бугарија се перцепираат како водечки дестинации за инвестиција во регионот, додека Грција е една од најлошите.

Глава IV: СТРАНСКИ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ

Статистика на СДИ

Во 2013 година имаше позитивен тренд на прилив на странски директни инвестиции (СДИ). Според Извештајот на Народната банка на Република Македонија за 2013 година, нето-приливот на СДИ се искачи на 251,5 милиони евра или 281,5 проценти повеќе отколку во 2012 година.

Македонската економија главно забележа напредок како резултат на австриски, британски, германски и турски инвестиции во последниот период. Обединетото Кралство инвестираше 44,6 милиони евра, Австрија 36,5 милиони евра, Германија 27,2 милиони евра и Турција 13,9 милиони евра во Македонија.

Според статистичките податоци на Народната банка на Република Македонија за третиот квартал од 2014 година, приливот на СДИ изнесуваше 200,60 милиони евра.

Прилив на странски директни инвестиции според земји на годишно ниво

	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006
	Мил. евра		Мил. САД\$				Мил. евра	Мил. САД\$	Мил. евра
Вкупно	200.60	251.48	89.77	463.27	210.98	197.09	399.89	699.09	344.78
Најголеми земји - инвеститори									
Велика Британија	40.37	44.63	-0.56	-84.99	41.27	-59.49	38.02	54.95	12.1
Австрија	0.40	36.54	50.94	64.42	-10.65	39.14	95.69	14.48	130.9
Германија	26.18	27.07	14.87	14.86	15.58	4.18	4.01	12.65	0.56
Грција	3.20	10.40	3.52	20.56	20.11	-76.88	6.72	61.16	40.67
Холандија	7.58	10.17	11.14	193.56	-1.05	84.01	2.33	37.11	14.67
Турција	30.28	13.87	29.9	107.93	20.41	6.47	-1.50	2.75	3.89
САД	1.14	0.82	14.57	3.80	-3.01	2.37	9.64	2.19	6.17
Белгија	0.86	11.92	18.36	1.05	0.09	0.09	0.13	0.38	0.09
Унгарија	9.33	1.86	-1.76	-0.73	-51.83	-32.96	-8.70	99.94	0.80
Словенија	12.55	7.71	-19.25	15.60	28.23	184.87	79.23	85.56	10.5
Швајцарија	124.44	5.80	-25.67	-9.09	-59.16	6.46	24.78	42.38	21.26
Бугарија	0.46	1.26	6.84	4.67	41.01	14.45	38.94	34.96	11.70
Хрватска	6.47	8.78	7.08	11.29	0.06	7.10	17.92	32.73	-/-
Руска Федерација	0.31	1.85	0.21	9.39	4.94	-0.36	-0.13	0.26	-/-

Извор: Народна банка на Република Македонија

Странските инвестиции главно се застапени во преработувачкиот сектор, кој се карактеризира со трудово интензивни активности и инвестиции со мала додадена вредност, најчесто во автомобилската индустрија, металниот сектор, електричната енергија и градежништвото.

СТРАНСКИ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ ВО 2013 ГОДИНА СПОРЕД ДЕЈНОСТ	ВО МИЛИОНИ ЕВРА
ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И РИБАРСТВО	6.78
ИСКОПУВАЊЕ РУДИ И КАМЕН	-32.10
ПРЕРАБОТУВАЧКА ИНДУСТРИЈА	103.09
СНАБДУВАЊЕ СО ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА, ГАС, ПАРЕА И КЛИМАТИЗАЦИЈА	15.76
СНАБДУВАЊЕ СО ВОДА; ОТСТРАНУВАЊЕ НА ОТПАДНИ ВОДИ, УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД И ДЕЈНОСТИ ЗА САНАЦИЈА НА ОКОЛИНАТА	1.13
ГРАДЕЖНИШТВО	18.54
ВКУПНИ УСЛУГИ	54.18
ТРГОВИЈА НА ГОЛЕМО И ТРГОВИЈА НА МАЛО; ПОПРАВКА НА МОТОРНИ ВОЗИЛА И МОТОЦИКЛИ	20.60
ТРАНСПОРТ И СКЛАДИРАЊЕ	6.26
ОБЈЕКТИ ЗА СМЕСТУВАЊЕ И СЕРВИСНИ ДЕЈНОСТИ СО ХРАНА	9.45
ФИНАНСИСКИ И ОСИГУРИТЕЛНИ ДЕЈНОСТИ	3.89
ДЕЈНОСТИ ВО ВРСКА СО НЕДВИЖЕН ИМОТ	11.20
СТРУЧНИ, НАУЧНИ И ТЕХНИЧКИ ДЕЈНОСТИ	-2.70
АДМИНИСТРАТИВНИ И ПОМОШНИ УСЛУЖНИ ДЕЈНОСТИ	-1.87
ОБРАЗОВАНИЕ	-0.81
ДЕЈНОСТИ ПОВРЗАНИ СО ЗДРАВЈЕТО НА ЛУЃЕТО И СОЦИЈАЛНИ РАБОТИ	-0.05
УМЕТНОСТ, ЗАБАВА И РЕКРЕАЦИЈА	7.62
НЕАЛОЦИРАНИ ЕКОНОМСКИ ДЕЈНОСТИ	0.22
ВКУПНО	167.59
НЕРАСПРЕДЕЛЕНИ РЕ-ИНВЕСТИРАНИ ДОБИВКИ И ДЕЛ ОД ДРУГ КАПИТАЛ	83.90
ВКУПНО	251.48

Странските директни инвестиции (СДИ) беа занемарливи пред 1998 година (на пример, во 1995 година беа на ниво помалку од 10 милиони евра). Оттогаш, СДИ постепено растат. Највисокото ниво од околу 400 милиони евра се достигна во 2001 година.

Ова најмногу се должеше на преземања на големи компании и банки од страна на странски инвеститори за време на процесот на приватизација. Најголемото преземање беше изведено од страна на „Маѓар Телеком“ (Групацијата „Дојче Телеком“), кој го купи националниот телекомуникациски оператор.

Кризата од 2001 година предизвика драстичен пад на СДИ. Така, вкупните СДИ од 2002 и 2003 година заедно достигнаа едвај 100 милиони евра. Сепак, како резултат на големите напори за постигнување економска и политичка стабилизација, СДИ бележат нагорен тренд почнувајќи од 2004 година. Од 2006 до 2008 година забележан е значаен нов бран на инвестиции, главно резултат на неколку приватизации во енергетскиот сектор и одредени гринфилд-инвестиции во слободните економски зони. Светската економска криза доведе до пад на приливот на инвестиции во 2009 година. За време на 2010 година се појавија првите знаци за враќање на претходниот интерес на инвеститорите. Сепак, нивото на СДИ

забележа само мало зголемување во споредба со претходната година. Во 2011 година, нивото на СДИ се зголеми забележително во споредба со претходните две години. Нивото на СДИ во 2010 и 2011 година достигна 160, односно 337 милиони евра. Се постигнаа договори за неколку нови гринфилд-инвестиции, главно во слободните економски зони, чија реализација започна во 2012 година. Во 2012 година, нивото на СДИ се намали на 105 милиони евра.

Меѓу 2006 и 2013 година, нето СДИ во просек изнесуваа 4,4 проценти од БДП, што е сè уште далеку под регионалниот просек од 6,4 проценти од БДП во истиот период.

Инвестициона политика

Уставот на Република Македонија предвидува дека странско лице во Македонија може да се стекне со сопственички права под услови пропишани со закон. Понатаму, Уставот на странскиот инвеститор му гарантира право на слободен трансфер на инвестираниот капитал и профит. Странско лице смее да основа исти видови на фирми како и државјанин на Македонија. Странскиот инвеститор исто така може да биде индивидуален бизнисмен – трговец поединец.

Странските инвестиции не се регулираат преку еден единствен закон. Поточно, правната рамка која е применлива за странски инвеститори содржи неколку прописи, вклучувајќи ги Законот за трговски друштва, Законот за хартии од вредност, Законот за данок на добивка, Законот за данок на личен доход, Законот за данок на додадена вредност, Законот за надворешна трговија, Законот за преземање, Законот за девизно работење, Законот за инвестициски фондови, Законот за банкарство, Законот за супервизија на осигурување, Законот за ревизија итн.

„Плаќање даноци“, 2015 година: Македонија меѓу земјите со најниски даночни стапки во светот

Македонија е меѓу земјите со најниски даночни стапки во светот според извештајот за плаќање даноци за 2015 година. Со стапка од 7,4 проценти, Македонија е рангирана на 7-мо место од вкупно 189 земји. Во однос на бројот на плаќањата, Македонија е 6-та во споредба со регионот на Источна Европа и Централна Азија.

Времето потребно за плаќање даноци во Македонија е 119 часа и е најкратко во споредба со регионот на Југоисточна Европа и Централна Азија. Според извештајот, намалувањето се должи на задолжително плаќање на ДДВ преку електронскиот даночен систем и зголемување на користење на електронскиот систем. „Плаќање даноци“, 2015 година е единствената студија што проценува и споредува даночни режими во 189 земји во светот, кои ги рангира според релативната едноставност на постапките за плаќање даноци.

Даночни погодности за инвеститори

Република Македонија има рамна даночна стапка од 10 % за данок на добивка и данок на личен доход.

Законот за технолошки индустриски развојни зони овозможува посебен даночен третман за сите инвеститори кои инвестираат во споменатите зони. Главно, овие погодности вклучуваат:

- десетгодишно ослободување од данок на добивка за субјекти коишто извршуваат деловни активности во зоните;
- одредени ослободувања од данок на додадена вредност за трговија и увоз во рамки на зоните;
- ослободување од данок на личен доход на платите за сите работници вработени во субјекти коишто извршуваат деловни активности во зоните во период од 10 години од месецот кога е исплатена првата плата.

Покрај даночните погодности, овој закон предвидува и одредени царински ослободувања, ослободувања од давачки за уредување на градежното место, бесплатен приклучок за вода, канализација, греење, гас и мрежи за снабдување со енергија и други.

Данок на добивка

Правните лица, вклучително подружници на странски компании основани согласно македонскиот закон, се сметаат за даночни резиденти на Република Македонија.

При регистрација во Македонија, овие правни субјекти подлежат на данок на добивка реализирана со деловни активности во Македонија и во странство. Се пресметува рамна даночна стапка од 10% од даночната основа.

Нерезидентните компании подлежат на данок на добивка остварена со деловни активности во Македонија, доколку истите се остваруваат во трајна деловна единица на странското правно лице.

За даночна година при пресметување данок на добивка се смета една календарска година.

На 1 јануари 2014 година се усвои Законот за данок на добивка (ЗДД), чијшто најважен аспект е промената во концептот на оданочување. Новиот закон го врати начелото според кое данокот на добивка од 10 проценти се плаќа за добивка реализирана во тековната година согласно сметководствените стандарди, односно добивка коригирана за сумата на непризнаени расходи коишто се направени во тековната година.

Согласно овој нов модел на оданочување, данокот се пресметува и се плаќа со даночна стапка од 10 проценти на две компоненти:

- (i) на добивка реализирана во тековната година и
- (ii) на непризнаени расходи и потценети приходи, односно даночната основа се состои од трошоците кои се сметаат за непризнаени за даночни цели како и потценети приходи, помалку дозволени даночни олеснувања (данокот се плаќа на крајот од годината без оглед на финансиските резултати на даночниот обврзник, односно без оглед на тоа дали обврзникот остварува добивка или загуба).

Законот овозможува намалување на даночната основа за годината во висина еднаква на вкупната добивка реинвестирана во развојни цели на локалниот даночен обврзник. Износите од реинвестираната добивка коишто ќе се признаат за цели поврзани со гореспоменатото даночно ослободување вклучуваат инвестиции во одредени мерливи и немерливи средства, освен некои изрично наведени видови на средства наменети за административни цели.

Загубата реализирана во годишниот биланс на успех, приспособен за сумата на непризнаени расходи може да се пренесе за идни добивки во период од максимум три години од годината кога загубата е забележана.

Како што е забележано погоре, во делот „Мерки и привилегии од погодности“, десетгодишно даночно ослободување од данок на добивка е дозволено за субјекти кои вршат деловни активности во технолошки индустриски развојни зони.

Заштита на инвестиции и трговски договори

Досега се склучени дури 30 билатерални договори за заштита на инвестициите, од кои 13 се со членови на Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД). Дел од земјите кои склучиле такви договори се: Австрија, Албанија, Белгија, Белорусија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Кина, Хрватска, Чешка, Египет, Финска, Франција, Германија, Унгарија, Иран, Италија, Индија, Кореја, Малезија, Холандија, Полска, Романија, Руската Федерација, Србија, Црна Гора, Шпанија, Шведска, Швајцарија, Тајван, Словачка, Словенија, Турција, Украина...

I. Согласно член 21 од Законот за данок на добивка, плаќањето данок се применува исклучиво за следниве добивки без оглед на тоа дали се исплатени во Република Македонија или во странство:

- приходи од вршење услуги за управување и советување, финансиски услуги и услуги за истражување и развој, во случај кога приходот се исплаќа од резидент или преку постојана деловна единица во Македонија.

Во период кога Владата на Република Македонија промовира мерки за користење на меѓународна стручна помош од страна на домашните компании, ограничувањето на правото на фирмите да обезбедат врвни консултантски услуги од странски стручњаци, чии трошоци се на товар на фирмите-корисници на консултантските услуги, претставува рестриктивна мерка за развојот и надградбата на вештините и стручноста на вработените и го ограничува економскиот потенцијал и конкурентноста на самите компании.

II. Според Меѓународните сметководствени стандарди, објавени во Правилникот за водење сметководство („Службен весник на РМ“ бр. 159/2009 и 164/2010) исправка на вредноста на побарувањата се третира во услови на неможност за наплата. Ако не се наплатени сите износи од побарувања, сметководствената вредност на побарувањата треба да се намали (оштети) со користење на сметка за исправка на вредноста признаена во декларацијата за добивка и загуба како расход. За секое побарување се плаќа ДДВ и на коригираниот трошок (базиран на исправените побарувања). Тоа резултира со двојно пресметување на данокот на добивка од ДДВ.

Оваа иницијатива на членовите на Советот на странски инвеститори претходно предвиде исклучување на ДДВ од основата на данокот на добивка со цел да се избегне двојна пресметка на данок и следствено данокот на добивка да се пресметува на ненаплатена добивка за наплата.

III. Данок на добивка (ДД) заснован на изјава од извршител
Доказувањето право на ненаплатени побарувања се врши преку:
- нотар (обични сметки) и преку
- суд (фактурирање нерегуларна потрошувачка/кражба).
Законот за данок на добивка разработува само судски одлуки.

Во случај извршителот да не е во можност да ја наплати неподмирената сума (независно дали се побарува преку нотар или суд), изјавата на извршителот за неможност за наплаќање не претставува основ за олеснување на данокот на добивка, иако ненаплатеното побарување било регистрирано како оштетување, а данокот на добивка бил платен претходно. Во случај клиентите да не ги исплаќаат своите долгови, загубата се покрива од фирмата која ги понудила своите добра или услуги. Во секој случај таа фирма мора да ги покрие трошоците потребни да се извршат фактурираните услуги; Владата треба да ги поддржи претпријатијата со тоа што нема да бара дополнителен данок на добивка на ненаплатени побарувања.

Ако извршителите докажат дека ништо не може да биде одземено од клиентите, тогаш треба да биде дозволено одредено даночно олеснување во врска со данокот на добивка.

IV. Не се вклучува исправка на вредноста во пресметка на данокот на добивка за буџетски корисници.

Како резултат на тековната ситуација во стопанството и состојбата со ликвидноста, сите фирми се соочени со предизвикот за наплаќање побарувања и одржување соодветно ниво на ликвидност.

И покрај тоа што понекогаш буџетските корисници/општините доцнат со исплати, тие имаат висок кредибилитет бидејќи државата е нивната гаранција.

Иако исплатите се понекогаш задоцнети и поради тоа вредноста на побарувањата мора да биде намалена (и данокот на добивка платен), буџетските корисници/општините секогаш ги плаќаат своите сметки. Всушност, УЈП добива повисоки исплати на данокот на добивка во случај кога буџетските корисници не ги подмируваат навремено фактурите.

V. Во случај кога клиент се жали на нотарска изјава, случајот мора да се процесира во судска постапка. Би било од голема помош за правниот систем во Македонија и за фирмите ако нотарот успее да постигне спогодба - заедничко решение меѓу фирмата и должникот без да се вклучат судовите. Ако одлуката покажува намален износ на фактурата, извршеното сторно на делото да се прифати од УЈП без судска одлука.

Полагање право на ненаплатени побарувања се врши преку:
- нотар (редовни сметки) и
- суд (фактурирање нерегуларна потрошувачка/кражба).

Образложение: постојниот Закон за данок на добивка разработува само судски одлуки. Во случај на невалидност на фактуриран износ, одлуката на нотарот е на исто рамниште како одлука на судот.

Промена на фактичката систематика: првата жалба од клиентите се процесира кај нотар; во случај на неуспешен прв обид, мора да се вклучат и судовите.

ПРЕПОРАКИ ОД СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ:

Според членовите на Советот на странски инвеститори, во Правилникот за начинот на пресметување и уплатување на данокот на добивка и спречување на двојното ослободување или двојното оданочување треба да се допрецизираат типот на услуги коишто спаѓаат под управување, консалтинг, финансиски услуги и услуги за истражување и развој.

Оданочувањето по однос на приходи од вршење на управување, консалтинг, финансиски услуги и услуги за истражување и развој, претставува дискриминација на даватели на ваквиот тип на услуги дефинирани во член 8 од Законот за данок на добивка.

Според член 16 од Модел-конвенцијата за оданочување на ОЕЦД од 2010 година (Model Tax Convention on Income and on Capital 2010), оданочувањето на приходот од менаџерски услуги опфаќа единствено надомест од директорски услуги (т.е. член на Управен одбор), но не и надоместок од менаџментот на компанијата.

Препорака на Советот на странски инвеститори до Министерството за финансии и до Управата за јавни приходи на Р. Македонија е да се приложи амандман на член 29-б од Законот за данок на добивка, со цел прецизно дефинирање на типот на услуги за управување, консалтинг, финансиски услуги и услуги на истражување и развој за чии остварени приходи се задржува данок на добивка, јасно дефинирање околу тоа кои приходи потпаѓаат под услуги за управување или консалтинг, како и признавање на услуги за управување и консалтинг за даночни цели.

Глава V: ИНФРАСТРУКТУРА

Резултатите од низа анкети спроведени меѓу домашни и странски инвеститори во Македонија покажуваат дека првите 5 фактори за отпочнување бизнис во земјата се поврзани со инфраструктурата.

Македонија нема излез на море, што значи дека економскиот и општествениот развој зависат од квалитетот и развојот на транспортната мрежа. Клучните елементи од оваа мрежа се и дел од Трансевропската транспортна мрежа (Коридорот 10, кој се протега од Австрија до Турција и Коридорот 8 кој ги поврзува Албанија со пристаништата на Црно Море во Бугарија).

Патната транспортна мрежа го има приматот во развојот на економијата, бидејќи преку неа се одвива најголемиот дел од извозот/увозот на земјата (во првите два квартала од 2013 година дури 93 % од товарниот транспорт се пренесе преку патиштата).

И покрај тековните инвестиции во патната инфраструктура, има уште многу работа на тоа поле. Македонската патна мрежа, која се состои од 3.772 километри регионални патишта и 9.240 километри локални патишта, има висок степен на покриеност од територијален аспект, но нејзината состојба е далеку под стандардите на сличните мрежи во други европски и повеќето соседни држави.

Во една техничка проценка од 2007 година состојбата на регионалните и локалните патишта се опишува на следниов начин: „Има дефекти и ослабена структурна издржливост што налага нанесување нов површински слој, но

без уништување на подлогата или нова изградба на патната основа“. Оваа незадоволителна состојба на патиштата најмногу се должи на тоа што во последните 15 години не се посветувало доволно внимание за управување и финансирање на транспортната мрежа.

Изградбата и реконструкцијата на најпрометната рута на земјата - пан-европскиот Коридор 10 - е речиси завршена, но истото не може да се каже за оската исток – запад, или Коридорот 8, чија основна цел е да ги подобри врските меѓу Албанија и Бугарија.

Следствено, еден од владините приоритети треба да биде надградбата и обновувањето на патната инфраструктура со цел да се подобрат изгледите за иден раст.

Советот на странски инвеститори го поздравува отпочнувањето на градежните проекти за нови автопатишта и проширувањето на постојната железничка мрежа, како и изградбата на нова железничка пруга до Бугарија. Подобрената инфраструктура ќе ја зголеми привлечноста на Македонија како дестинација за инвестиции и на тој начин ќе го збогати приливот на странски инвестиции во иднина.

Од неодамна започна реализацијата на патот кој ја поврзува Турција (почнувајќи од Истанбул) со Албанија преку Бугарија и Македонија, траса позната како „Источнозападна Трансверзала“. Овој пат, заедно со придружната железничка линија, ќе обезбеди подобар и побрз транзит меѓу Европа и Мала Азија.

Владата најави важни инфраструктурни проекти за изградба на нови патишта долж пан-европските коридори 8 и 10. Кога се патува од Бугарија, влезот во Македонија може да биде преку три гранични премини: Деве Баир на рутата Скопје – Софија, помеѓу Кустендил и Крива Паланка, на 13 км оддалеченост од Крива Паланка; Обел на рутата Благоевград – Штип, на 10 км од Делчево и Ново Село на рутата Петрич – Струмица - Штип по долината на реката Струмица, 32 км од Струмица.

Вкупната должина на железничката мрежа е над 900 км. Главната железничка линија која на север ја поврзува Србија (од Белград) со Грција на југ (до пристаништето во Солун, Егејско Море), минува низ Скопје. И кај мрежата и кај возниот парк потребата за модернизација е очигледна. Железничкиот систем е сè уште во сопственост на државата, но во 2007 година Јавното претпријатие за железници беше поделено на два посебни субјекта (за инфраструктура и за транспорт) што беше подготвителен чекор за приватизација.

На крајот од 2012 година, Владата распиша јавен повик за изградба на железничкиот дел од Коридор 8, во чии рамки железничкиот сообраќај ќе добие пристап до пристаништата во Драч и Валона, Албанија.

Македонија има два меѓународни аеродрома, во Скопје и во Охрид. Во март 2010 година, турскиот

Патна мрежа во Македонија	
Категорија на пат	Должина (км)
Автопатишта	236
Државни автопатишта	911
Регионални патишта	3.772
Локални патишта	9.240
Вкупна должина на патишта	14.159

Извор: Светска банка

авио-оператор „ТАВ“ ги зеде двата аеродрома под дваесетгодишна концесија, а зацртаната цел беше да се надградат и да се подобрат постојните аеродромски капацитети. Надградбата се комплетира во 2011 година, а дел од неа беа и новите писти за слетување и новиот аеродромски објект. Откако „ТАВ“ почна да стопанисува со овие два аеродрома, бројот на патници се зголеми на околу 800.000 во 2011 година и на 910.000 во 2012 година.

Неопходно е да се зголеми капацитетот на граничниот премин Богородица (каде што има застои кога има сезонски извоз на расипливи земјоделски производи). За да може овој премин оптимално да функционира, Министерството за транспорт и врски на Република Македонија треба приоритетот да го стави на спроведувањето на стратегија за функционален транспорт, во чии рамки би се проширил капацитетот на граничниот премин и би се обезбедил непречен проток на камиони. Понатаму, за да се подобри ефикасноста и преносот на железницата Скопје – Велес треба да се зајакне капацитетот на оваа делница со изградба на двоколосечна линија.

Советот на странски инвеститори ја поддржува натамошната реализација на градежните проекти долж пан-европските коридори 8 и 10, која сметаме дека треба да продолжи со несмален интензитет, како и изградбата на нова железничка линија со Бугарија.

Понатаму, упатуваме силна препорака да се продолжи со градежните работи за модернизирање на Рутата 9 и Рутата 6 од автопатиштата од македонската граница до Приштина, со кои пристаништата во Драч, Албанија, и во Бар, Црна Гора, би станале одлична алтернатива за пристаништето во Солун.

Процесот на гасификација треба да остане стратешки приоритет за државата и независно од предизвиците кои се јавуваат во оваа област треба да се продолжи со напорите и активностите за изградба на Примарниот национален гасоводен систем и на системот за секундарна дистрибуција на гас во Скопскиот регион, но и да се најде решение со кое би се осигурило долгорочна стабилност на дистрибуцијата на гас.

Царинската управа на Република Македонија да го стави приоритетот на постигнување заемни договори со управите од соседните држави кои би овозможиле заеднички процедури за царинење.

Глава VI: ПАЗАР НА ТРУДОТ

Република Македонија се соочува со високи стапки на невработеност уште од 80-те години на минатиот век. Во времето на осамостојувањето, стапката на невработеност била речиси 24 %. Побарувачката на пазарот на трудот се намалила поради реструктурирањето на стопанството, а малиот стопански раст и отсуството на поголеми инвестиции создале услови во кои не се отворале доволен број работни места.

Законите со коишто се регулира пазарот на труд не ја даваат потребната флексибилност за негово оптимално функционирање. Неодамнешните реформи на ова поле, вклучително и новиот Закон за работни односи од 2005 година и измените од 2008 година, 2010 година, 2011 година, 2012 година, 2013 година и 2014 година, внесоа корисна реформа за работодавачите и за вработените.

Според податоците на Државниот завод за статистика, во вториот квартал од 2014 година активното население во Република Македонија брои 957 790 лица,

од кои вработени се 687 465, а невработени 270 325 лица.

Стапката на активност во овој период е 57,3%, стапката на вработеност 41,1%, додека стапката на невработеност 28,2%.

Работна сила и стапки на активност

Вкупно работоспособно население		Работна сила			Стапка на активност	Стапка на вработеност	Стапка на невработеност
		Вкупно	Вработени	Невработени			
2012	1 669 965	943 055	650 554	292 502	56.5	39.0	31.0
2013	1 672 460	956 057	678 838	277 219	57.2	40.6	29.0
2014	1 671 725	957 790	687 465	270 325	57.3	41.1	28.2

Според Извештајот на ЕУ за напредокот на Република Македонија од 2014 година, постојано високата стапка на невработеност укажува на сериозни тешкотии во функционирањето на пазарот на труд. И понатаму се влошува квалитетот на планирањето на јавните финансии и управувањето со нив. Продуктивните инвестиции се под очекуваното ниво. Реализацијата на договори е и понатаму отежната, што негативно се одразува на деловното опкружување.

Дополнително, општиот степен на квалификација на работната сила и понатаму е низок, а поврзувањето на вештините на академските граѓани со потребите на работодавците е во најмала рака предизвик. Јавните инвестиции, кои не се поместија од нивото од 5 отсто, главно се концентрирани на транспорт и комуналии. Поновите странски директни инвестиции се пренасочија кон потрадиционалните сектори на производството. Капиталните резерви се и понатаму умерени, а јавната потрошувачка не се сосредоточува на создавање општество чиј успех се заснова на знаење и активности кои би го зголемиле растот.

Невработеноста останува висока, а особено ги засега долгорочно невработените лица и младите. Справувањето со структурните предизвици на пазарот на трудот е сè уште актуелно. Монетарната политика е конзистентна и соодветна.

Законот со кој се уредува пазарот на трудот не создава услови за негова флексибилност. Скорешните реформи во пазарот на труд, кои содржеа и нов Закон за работни односи кој претрпе измени во 2008 година, 2010 година и 2011 година, внесоа реформи на пазарот поволни за работодавачите.

Овие состојби на пазарот на трудот се отсликуваат и во последниот Извештај на Светската банка, во кој се нагласува дека фирмите во Македонија се соочуваат со тешкотии да најдат лица со потребните знаења и вештини на пазарот на трудот, нотирајќи голема нефлексибилност во законодавната рамка, чие спроведување во пракса и понатаму претставува пречка за развој на пазарот на труд.

Во поглед на невработеноста, Светската банка предлага подобрување на деловната клима со што би се зголемила побарувачката на работници, поради тоа што на фирмите би им се овозможиле услови за отворање повеќе работни места. Потребни се инвестиции во високото образование, кое треба да им понуди на младите луѓе вештини кои се во склоп со профилот на занимања кои се бараат на пазарот на труд.

Образовниот систем во земјата не успева да остане во чекор со брзите и чести промени на пазарот на трудот. Образовните системи и системите за обука не реагираат веднаш и соодветно на промените на пазарот на трудот.

Во рамките на ова, Советот на странски инвестиции препорачува во иднина да се инвестира во вистинскиот вид на образование со цел младите луѓе да се здобијат со стручни вештини кои им се потребни на фирмите. Решението е во спроведување структурни реформи, кои би ја подобриле деловната клима и би ја зголемиле побарувачката на работници, а на фирмите треба да им се даде поттик за да ја зголемат побарувачката, односно да вработат нови кадри. Поголемата флексибилност на пазарот на трудот и укинувањето на непотребните бирократски постапки би го олесниле процесот на вработување и би имале позитивни ефекти во долгорочното намалување на високата невработеност.

Закон за работни односи

Законот за работни односи е главниот носител на трудово право. Одредени права и обврски на работодавците и вработените кои се во врска со овој закон подробно се уредуваат со колективните договори, колективните договори на ниво на индустриска гранка и колективни договори на ниво на работодавец. Колективните договори не служат само за подетално образложување на правата загарантирани со закон, туку со нив на работниците им се гарантираат и поголеми права од оние што ги пропишува законот.

Трудовото право има за цел да ги штити сите вработени. Така, Законот за работни односи се однесува на сите вработени граѓани, но за вработените во јавната администрација постојат и посебни правила содржани во посебен закон, *lex specialis*, поточно Законот за државни службеници.

Согласно некои членови од Законот за работни односи, одредени прашања кои се однесуваат на управителите на фирмите може да се уредат поинаку од вообичаената практика. Причината за разликата во уредувањето на правата и обврските на управителите наспроти тие на другите работници е во специфичноста на должностите кои управителите ги имаат за работењето на фирмата. Тоа не значи дека трудовото право не ги штити управителите. Сите прашања кои за оваа група работници (управителите) се уредуваат поинаку се наведени во Законот за работни односи.

Согласно оваа одредба, следниве права, обврски и одговорности на управителите на фирмите кои произлегуваат од работните односи може да се уредат на поинаков начин од тој даден во Законот за работни односи:

- услови и ограничувања на работните односи во одреден временски период;
- работно време;
- слободни денови и годишен одмор;
- исплата за извршена работа и
- престанок на важноста на договорот за вработување.

Според Извештајот на Европската комисија за напредокот на Република Македонија од 2014 година, постигнат е ограничен напредок на полето на трудово право. Нема подобрување на соработката меѓу надлежните институции одговорни за спроведувањето на Законот. Усвоени се правилници за ризици поврзани со изложување на физички агенси (електромагнетни полиња) и за воведување ценовници за услуги поврзани со здравјето и безбедноста на работното место.

Потребно е побрзо спроведување на стратегијата и соодветните акциони планови за здравјето на работното место. Исто така, треба да има подобра координација меѓу надлежните власти во ова поле. Националниот совет за безбедност и здравје на работното место и понатаму е неефикасен, односно нередовно се состанува и не ги проследува состаноците со дополнителни активности. Згора на тоа, не е постигнато подобрување на капацитетот за вршење инспекциски контроли поврзани со безбедноста и здравјето на работното место.

Уште еден проблем со кој се соочуваат членовите на Советот на странски инвеститори е недоволната размена на информации меѓу Агенцијата за вработување на Република Македонија (ABPM), Фондот за здравствено осигурување на Македонија (ФЗОМ) и Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија (ПИОМ). Овие органи треба да разменуваат податоци во врска со социјалното осигурување и стажот на работниците. Податоците на АВРМ и ПИОМ за стаж на вработените не се совпаѓаат, а исправката на вакви грешки подразбира поднесување на низа документи, што им одзема време како на вработените, така и на фирмата.

Според Законот за работни односи, престанок на договорот за вработување евозможен кога вработениот ќе наполни 64 години и кога зад себе има најмалку 15 години работен стаж. Сепак работодавачот е должен да го продолжи договорот на работникот до максимум 67 години за мажи и 65 години за жени ако вработениот/вработената поднесе писмена изјава за продолжување на договорот за вработување во рок од една година. Рокот за доставување писмена изјава за продолжување на работниот однос е 31 август од тековната година.

Оваа одредба треба да се уреди понатаму бидејќи на денот на донесување на правосилна одлука се востановува изгубена способност за работа.

Во член 63, став 1 од Законот за работни односи се пропишува рокот за враќање на документите на вработениот. Рокот за одјава треба да се смета од датумот на кој завршува валидноста на договорот за работа.

Треба дополнително да се уреди постапката за предупредување на работникот поради грешка која може да доведе до престанок на работниот однос. „Грешка“ во овој случај е несоодветен термин бидејќи причината за грешка лежи во повредата на работните односи утврдени со договорот, што значи дека во случаи на посериозна повреда на овие односи нелогично е да се инсистира на задолжителен период на известување за престанок на работниот однос.

Став 3 од член 75, треба да се измени и процедурата за известување пред одјава на вработениот треба да ја вклучи формулацијата „8 дена“, наместо постојната „8 работни дена“.

Следното прашање е околу формата на одлуката за известувањето, односно одлуката за парична казна, каде содржината на членот е поврзана исклучиво со лични причини, а не со грешка. Треба да се измени и новиот став да биде: „Во случај на прекин на договорот за работа, работодавецот е должен да ја посочи законската заштита за вработениот и да го запознае со неговото право на осигурување во случај на невработеност согласно Законот.“

Советот на странски инвеститори смета дека постојната одредба која ја регулира обврската на работодавачот да издава решение за годишен одмор или отсуство за секој работник поединечно треба да претрпи измени или да се избрише. Одредбата, таква каква што е во моментот, претставува административен товар.

Работодавачот би требало да издаде општа одлука за правото на одмор на сите вработени, особено доколку сите вработени имаат еднакви права по ова прашање. Потоа, секој работодавач подробно ќе го регулира процесот според сопствените потреби со внатрешен акт на фирмата. Што се однесува на годишниот одмор, оваа одредба треба да се измени така што би овозможувала годишниот одмор да се користи на неколку делови, но времетраењето на еден дел мора да биде најмалку 12 работни дена. Вкупниот број на денови за одмор треба да остане ист, но работодавачите треба да имаат право да одлучат како ќе ги распределат врз основа на планот за производство или продажба, или потребите за работа. Според нас, минимумот од 12 работни дена треба да се намали на 10 дена.

Во однос на одредбата за пензионирање од овој закон, треба да се напомене дека на вработените во производствените капацитети, а особено во тешката индустрија, најчесто им претставува тешкотија да работат до својата 64-годишна возраст или во период од 40 години. Следствено, трудовото право овозможува предвременно пензионирање за посебни работници (повозрасни лица или лица со болест кои имаат 40 години стаж или 5 години до пензионирање). Ова се предлага на следниов начин:

- а) работодавачот го прекинува договорот за вработување на работникот и е обврзан да му исплаќа месечна сума во висина од износот на неговата пензија (вклучително и данок) до датумот на редовно пензионирање;
- б) работодавачот може да го прекине договорот за вработување откако работникот ќе наврши 40 години работен стаж;
- в) во исто време работодавачот е обврзан да вработи ново лице да ја пополни работната позиција.

Советот на странски инвеститори смета дека најновите измени на Законот за работни односи ја зацврстуваат одредбата за обврска за плаќање надоместоци за здравствено и пензиско и инвалидско осигурување за хонорарци под договор на дело ако тие имаат примања повисоки од минималната плата. Тоа е одредба која само ги оптоварува фирмите, а хонорарните работници нема да добијат подобро или повисоко здравствено осигурување и пензија. Поради ова ние сметаме дека одредбата не е во корист за ниту една од договорните страни.

Советот на странски инвеститори препорачува Законот за работни односи да биде пофлексибилен и да им овозможува на договорните страни да ги уредуваат нивните односи без кратење на работничките права. Од голема важност е државните власти да ја подобрат соработката меѓу државните органи и да работат на изнаоѓање начин да станат достапни.

Силно препорачуваме хонорарните договори и договорите за привремена работа да не подлежат на плаќање надоместоци за здравствено, пензиско и инвалидско осигурување бидејќи со оваа одредба вработените не би добиле подобри права.

Бирократијата треба да се намали и Владата треба да воведо посоефицицирани решенија во работата на Агенцијата за вработување на Република Македонија (АВРМ), Фондот за здравствено осигурување на Македонија (ФЗОМ) и Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија (ПИОМ). Свеста за трипартидниот социјален дијалог треба да расте како и значењето на двопартидниот социјален развој.

Глава VII: КОНКУРЕНТНОСТ

Македонија работи на подобрување на заедничкиот просперитет и се движи кон економија со повисок раст заснован на напредни производствени способности и поконкурентни претпријатија фокусирани на извоз. Согласно Владините проекции за раст, извозот порасна со брзо темпо и во 2012 година неговото учество во БДП беше 53,4 проценти. Натомошното подобрување, сепак, зависи од структурни реформи, со оглед на тоа дека: (а) извозот сè уште е концентриран на добра (метали и минерали) каде додадената вредност е мала, а цените се променливи; (б) средните и големите фирми не инвестираат доволно во квалитет и иновации и (в) најмногу извозни фирми се мали (помалку од 10 вработени) и имаат тешкотии да се натпреваруваат на странските пазари поради неефикасноста и високите трошоци поврзани со царина, логистика и трговска инфраструктура. Понатаму, (г) агробизнис секторот, којшто вработуваше 20 % од работната сила во 2012 година, се соочува со неколку ограничувачки фактори. Еден од нив е фактот дека голем дел од земјиштето е во државна сопственост, а со него треба подобро да се управува за да се оствари во потполност неговиот производствен и извозен потенцијал.

СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ ПРЕПОРАЧУВА:

Советот на странски инвеститори ја охрабрува Владата на Република Македонија да продолжи со мерките за подобрување на деловната клима и за зголемување на конкурентноста на македонската економија. Мерките треба да се насочени кон намалување на бирократијата, намалување на трошоците и скратување на постапките за добивање административни документи со електронско аплицирање и издавање дозволи и лиценци, со што би се постигнало понатамошно намалување на трошоците на фирмите. Мерките за подобрување на конкурентноста на македонската економија ќе се спроведуваат преку поврзување на компаниите со универзитетите и иноваторите и преку реализација на проекти за истражување и развој. Подобрувањето на постојните и воведување на нови технологии ќе помогне да се намали технолошкиот јаз кој Македонија го има во споредба со земјите-членки на ЕУ.

Глава VIII: БАРАЊА ЗА ВИЗА И ПОСТАПКИ

Правниот статус на странските државјани во Македонија е регулиран со Законот за вработување и работа на странци, Законот за странски лица и Законот за сопственост и други стварни права.

Странските државјани кои сакаат да останат во Македонија мора да добијат виза освен ако не подлежат на договори за укинување на визи.

Министерството за надворешни работи на Република Македонија ги издава сите типови на виза во своите конзулати низ светот. Барањата за дозволи за работа и привремен престој исто така се поднесуваат во конзулатите на земјата, иако тие технички се обработуваат од страна на Агенцијата за вработување, односно Министерството за внатрешни работи. Голем дел од процесот за вработување на странец мора да се води од претставниците на фирмите присутни во Македонија. Меѓу другото, ова значи дека без претходно добивање на оригиналниот примерок од нивното барање за работна дозвола, вработениот во фирмата не може да аплицира за виза или дозвола за привремена работа во својата земја на потекло.

Дозволи за престој

Дозволи за престој им се издаваат на странски државјани кои влегуваат во Македонија со намера да останат во државата три месеци или подолго.

Има три видови на дозволи за престој:

- а) престој до три месеци;
- б) привремени дозволи за престој и
- в) дозволи за постојан престој.

Најчестите основи за издавање привремени дозволи за престој се:

- вработување, работа и вршење стручни услуги;
- образование или учење.

Дозволи за работа

Што се однесува до вработувањето, странските државјани и македонските граѓани имаат еднакви права на работното место. Додека работат во Македонија, странските работници ги уживаат истите права како и македонските граѓани.

Дозволите за работа се бесплатни, а македонската Агенција за вработување е должна да ги издаде во рок од 45 дена по поднесувањето на барањето. Регулаторните дозволи за работа вообичаено се издаваат за почетен период од шест месеци (со можност за продолжување до една година), а потоа се продолжуваат на годишна основа.

Изборот на одредена дозвола за работа зависи од природата и времетраењето на работата која ќе се врши во Македонија. Дозволата се издава од Агенцијата за вработување на Р. Македонија, а постапката се води преку македонската амбасада во домашната/резидентна држава на странскиот барател. Иако според последните измени на регулативата постапката за издавање на работни дозволи може да се спроведе и преку Агенцијата за вработување, таа можност сепак не е достапна во пракса сè додека не се усвојат релевантните подзаконски акти со кои би се доуредила постапката.

Членовите на ССИ ги поздравуваат позитивните измени на Законот за вработување и работа на странци, чија цел е да се намали обемот на документи кои се поднесуваат во Агенцијата за вработување, како и да се поедностават веќе усвоените постапки со кои се регулираат обврските на работодавачот кон работникот доколку дојде до отпуштање од работното место.

Во таа насока се и скорешните измени на Законот за вработување и работа на странци од јули 2012 година, коишто им овозможуваат на странските државјани да добијат работни дозволи во Агенцијата за вработување, без потреба да добијат мислење од Министерството за внатрешни работи.

Странските инвеститори ги поттикнуваат државните власти да продолжат со мерките за либерализација на постапката за издавање работни дозволи за странски државјани кои работат во Македонија со што би се постигнале позитивни ефекти на терен.

Закон за вработување и работа на странци

Што се однесува до пристапот на странците до пазарот на труд, сè уште постојат проблеми кои треба да се решат како би се обезбедило слободно движење на работниците, неоптоварено од преобемна бирократија.

На странските државјани сè уште не им е дозволено да заземаат јавни функции. Во тек се подготовките за учество во мрежата за соработка позната под името „Европски сервис за вработување“. Времето на располагање кое го има Агенцијата за вработување за да се произнесе по основ на барање на странски државјанин за работна дозвола се намали од 45 на пет дена.

Според Законот за вработување и работа на странци, потребно е да се спроведе постапка за издавање работна дозвола доколку лицето има намера да работи. Дефиницијата за работа е субјективна и може да се толкува на различни начини. Вообичаено, се толкува како некаков вид на физичка работа.

Ова донекаде е спорно, бидејќи секоја фирма има по некој претставник кој оди на кратки деловни патувања за да обезбеди некакви услуги од типот на годишно одржување на опрема, итни поправки или пренесување на технологија од фирмата-мајка до подружниците или меѓу една и друга подружница. Во ваков случај работодавецот не може да добие работна дозвола за работници ангажирани за привремена физичка работа.

Исто така, потребни се речиси два месеца да се обработи една работна дозвола. Ова претставува проблем за фирмите, зашто тие имаат потреба од систем кој ќе им овозможува брзо да назначуваат нови вработени или да преместуваат вработени од едно на друго работно место како би обезбедиле континуитет на работниот процес и би избегнале застој предизвикан од недостиг на стручен или обучен кадар.

Уште една бирократска пречка е одредбата која пропишува формуларот за привремена адреса на живеење да мора да биде во форма на договор за закуп заверен на нотар. Ова претставува ограничувачка бариера за странци кои се во можност да најдат алтернативно сместување кај роднини, пријатели или слично.

Во многу држави вонбрачниот статус е уреден со закон како и во Македонија. Поради ова, за нас претставува проблем постојниот закон според кој заедничкото живеење на партнерите не е доволна причина за издавање на придружна резидентна дозвола, односно таква дозвола не се издава ако партнерите не се венчани.

Има ограничување на периодот во кој странците можат да останат во државата со работни дозволи како преместени работници (3 години во рамки на петгодишен период), а потоа треба да се префрлат на договор за вработување. Ова не е практично бидејќи странски фирми кои отпочнуваат бизнис во Македонија може да имаат потреба од менаџери од клучна важност за нивната работа кои би требало да останат повеќе од три години во Македонија вработени според договор од нивната фирма, а не со локален договор за вработување.

Исто така, не е логично да се локализираат вработените бидејќи тие се дел од странските пензиски шеми во земјите од каде доаѓаат и не е веројатно дека би се префрлиле на локалната пензија. Тие плаќаат локален данок на добивка со поврат на данок.

Според законот, задолжително е луѓето кои патуваат по барање за привремена работа да имаат работна дозвола дури и за еден ден. Се очекува

зголемен прилив на луѓе потребни за трансфер на технологии и луѓе за мesteње и одржување на опрема.

Според Извештајот на Европската комисија за напредокот на Р. Македонија од 2014 година, постигнат е одреден напредок во делот на слобода на движење за работници. Свкупно, подготовките се сè уште во почетна фаза.

СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ ПРЕПОРАЧУВА:

- *Да се ревидираат барањата за работни дозволи и да се овозможи луѓето кои доаѓаат во земјата на краток престој за да им помогнат на фирмите за работи од типот на трансфер на технологии или одржување на опрема да ги вршат тие задачи без обврската за поседување работна дозвола. Законот и постапките треба да се изменат и да се дозволи временски период во кој работна дозвола не е потребна. Овој период може да се дефинира согласно општоприфатените меѓународни норми за работни дозволи. Важно е да се напомене дека постои ограниченост во услугите кои можат да се обезбедат на локално ниво (поради големината на пазарот) и се јавува потреба за стручњаци кои не живеат во Македонија и нивно ангажирање од странство.*
- *Странскиот кадар за привремена поддршка на локална фирма треба да има слобода да патува до Македонија и да извршува работа, поточно краткорочни активности за поддршка, од типот на одржување на опрема, обука на кадар и сл. врз основа на бизнис-виза.*
- *Чекорите во процесот за издавање работна дозвола треба да се ревидираат и да се утврдат поповолни рокови со кои би се забрзале поврзувањето и координацијата меѓу Министерството за надворешни работи, Министерството за внатрешни работи и Агенцијата за вработување.*
- *Во процесот за добивање работна дозвола треба да се прифаќаат одобренија од специјализирани контролни агенции кои издаваат полициски одобренија многу побрзо, но функционираат како невладини институции.*
- *Треба да се разграничи и да се утврди кои документи се задолжителни за поднесување за апликација и кои документи може да се поднесат откако работната дозвола е издадена. Се препорачува документите за полициски одобренија да се поднесуваат во подоцнежна фаза од постапката бидејќи секој барател треба да подлежи на полициско одобрение од Министерството за внатрешни работи на Р. Македонија.*
- *Властите треба да се флексибилни во случај странецот да планира да се смести локално (гостин кај пријатели или роднина, живеење со партнер итн.). Тоа може да се уреди во форма во која нотарот може да ја завери изјавата за докажување на адресата.*
- *Во случај ако има нерешени имотни прашања (имотен лист во постапка) треба да се прифати пред-закупниот договор како валиден документ.*
- *Властите треба да одобрат и да издадат придружна резидентна дозвола со заверена изјава за неформален брак според вообичаеното право која докажува дека партнерите живеат заедно.*
- *Едно можно решение би било да се воведат правилото за барање 183 -дневна работна дозвола, односно работната дозвола да биде задолжителна само доколку лицето работи 183 последователни дена. Законот мора да е јасен.*

Глава IX: НЕДВИЖНИНИ И СОПСТВЕНИЧКИ ПРАВА

Најважните законодавни акти кои ги регулираат недвижнините и трансакциите во тој сектор се Уставот на Република Македонија, Законот за сопственост и други стварни права, Законот за градежништво, Законот за градежно земјиште, Законот за приватизација и закуп на градежно земјиште во државна сопственост, Законот за катастар на недвижности и Законот за облигациони односи.

Согласно Уставот на Република Македонија, правото на инвеститорот на имот е загарантирано.

Според Законот за сопственост и други стварни права и Законот за странци, жители на ЕУ и на земји-членки на Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД) може да се стекнат со станови, згради и деловен простор под истите услови како и македонските граѓани, во кој случај ќе им се додели едногодишна дозвола за престој која може и понатаму да се продолжува согласно законот. Жители на земји кои не се членки на ЕУ или ОЕЦД може да се стекнат со станови, згради и деловен простор под услови на реципроцитет. Сепак, примената на правото на реципроцитет се определува од страна на Министерството за правда.

Според последните измени на Законот за сопственост и други стварни права (ноември 2009 година и март 2010 година), жителите на земји-членки на ЕУ и ОЕЦД можат непосредно да се стекнат со сопственичко право или долгорочен закуп на градежно земјиште под истите услови како и македонските граѓани. На жители на земји кои не се членки на ЕУ и ОЕЦД им следува ова право, но под услови на реципроцитет.

Странските резиденти не може директно да се стекнат со сопственост или градежно земјиште. Сепак, тие смеат да склучуваат договори за долгорочен закуп под условите за реципроцитет ако претходно се обезбеди одобрение од Министерството за правда и мислење од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и Министерството за финансии. Подзаконските акти со кои се уредуваат дополнителните подробности сè уште не се усвоени, што може до одреден степен да го попречи процесот на директно стекнување со земјиште од страна на странците.

Честопати, странците се одлучуваат за индиректна сопственост (вклучително и закуп) на градежно и земјоделско земјиште, како и на станбени и деловни простори за да се заштитат од правни проблеми.

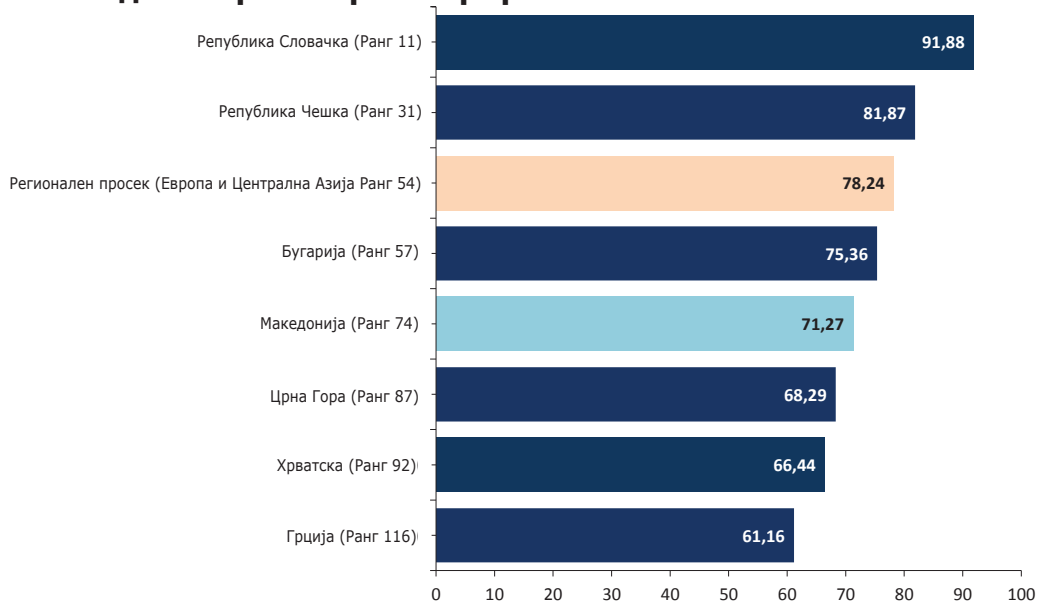
Сопственост врз недвижен имот може да се добие преку договор за купување или подарок, врз основа на непаричен придонес кон компанија, или на друга основа пропишана со закон, како наследство.

Сопственоста на имот претполага зачувување на одредени права кои се од помош како за поединецот, така и за заедницата. На пример, не смее лице да се лиши од имот или од правата кои произлегуваат од сопственоста на имотот, освен ако користењето на тој имот ја засега општата благосостојба на заедницата. Ако имотот е отуѓен или неговото користење е ограничено, се загарантира правичен надомест во износ на пазарната вредност на имотот.

Регистрирање имот

Во светски рамки, Македонија е на 74-то место од 189 економии според едноставноста на постапките за регистрирање имот. Рангирањето на другите стопанства користени за споредба и регионалниот просек обезбедуваат дополнителни корисни информации со кои се оценува колку е лесно еден претприемач во Македонија да пренесе имот.

Рангирање на Македонија и останатите земји според индикаторот за регистрирање имот

. Извор : Дуинг Бизнис

Според податоците наведени во „Дуинг бизнис“ за 2015 година, за регистрирање имот потребни се 7 постапки, 31 ден и трошоци во висина од 3,3 % од вредноста на имотот.

Регистрирање имот – „Дуинг бизнис“

Како Македонија (не) го олеснила регистрирањето на имот?

Од „Дуинг бизнис 2015 година“

ДБ2014	Македонија го забрза процесот и ги намали трошоците за регистрација на имот преку дигитализирање на Катастарот на недвижности и отстранување на барањето на потврда за оптоварување на имотот.
ДБ2012	Македонија ја поедностави регистрацијата на имот со намалување на нотарски давачки и воведување рокови.
ДБ2010	Македонија го олесни процесот за регистрација на имот со нови временски рокови при Катастарот на недвижности, намалувајќи го просечното време за регистрација на тапија на 8 дена, додека потврдата за неоптоварување сега може да се добие од Регистарот за недвижности, наместо од судот.
ДБ2009	Со новиот Закон за катастар се намали времето потребно да се регистрира имот со тоа што се зголеми административниот капацитет во катастарските канцеларии. Како резултат на овој зголемен капацитет за обработување на документи, времето за добивање копија од катастарскиот лист и времето за добивање нова тапија се намалија, со што вкупното време за регистрација на имот се намали од 98 на 66 дена.

Македонија има ефикасен и ефективен Катастар на недвижности и систем за регистрација, што придонесува за ефикасен развој на земјиштето и недвижностите. Со помош на Светската банка, Владата направи огромни чекори во реформирањето на Катастарот на недвижности и во системот за регистрација на имот. Агенцијата за катастар на недвижности се трансформираше од техничка организација, фокусирана на елаборати, во организација насочена кон потребите на корисниците на нејзините услуги. Катастарот на недвижности покрива 99,8 % од територијата на земјата, а зголемената ефикасност и доверба во системот за регистрација доведоа до зголемена употреба на имотот како финансиско средство.

Членовите на Советот за странски инвеститори ги поздравуваат последните реформи и спроведени проекти, како што е дигитализацијата на Катастарот на недвижности, чишто придобивки, меѓу другото, се намалување на времето и трошоците за добивање тапија, електронското издавање на градежни дозволи, формирањето на подземен катастар и катастарската покриеност на 99,8 отсто од територијата на земјата. Членовите на Советот на странски инвеститори заклучуваат дека спроведените реформи создадоа поефикасен катастар и побрзи и поевтини постапки.

ПРЕПОРАКИ ОД СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ:

- Членовите на Советот на странски инвеститори ја охрабруваат Владата на РМ да се фокусира на понатамошно подобрување на услугите за регистрација и на Катастарот со надградба на збирот на национални податоци во однос на точност, целосност и пристапност.
- Членовите на Советот на странски инвеститори нагласуваат дека реформите во Агенцијата за катастар на недвижности треба да продолжат со цел натамошно модернизирање на Катастарот, како и поддршка на развојот на пазарот на недвижности и унапредување на поволната деловна клима, како и помош во целокупното усогласување со стандардите на ЕУ и НАТО.
- Воочено е постоење на неусогласеност на катастарските планови со деталните урбанистички планови (ДУП) изготвени и пропишани од страна на општините. Треба да се вложат напори за усогласување на Катастарот со Законот за градежништво со цел да се спречат различни толкувања и недоследна примена на некои правни регулативи од надлежните јавни органи, како и од органите на локалната власт.
- Според новите законски одредби пропишани од страна на Агенцијата за електронски комуникации (АЕК), до 2020 година, целата надземна телекомуникациска инфраструктура треба да се инсталира под земја според однапред утврдена динамика. Сите телекомуникациски оператори до крајот на годинава треба да достават информација за моменталната состојба на мрежата. Во градовите со над 15.000 жители, на растојание од најмалку 100 метри до повеќе станбени објекти кои имаат обврска за заедница на станари и станбено-деловни објекти, мрежата треба да е само под земја во кабелска инфраструктура.
- Според членките на Советот на странски инвеститори, новите законски решенија се однесуваат како на веќе постојната надземна телекомуникациска мрежа, така и на планираните телекомуникациски инсталации коишто во иднина различните оператори и фирми со еден ископ ќе мора да ја постават подземно својата мрежа.
- Препораката од страна на Советот на странски инвеститори е законската одлука да не се однесува на веќе поставената надземна телекомуникациска инфраструктура, бидејќи во спротивно, поради сложеноста на работите, операторите ќе се соочат со огромни тешкотии на терен при префрлање на мрежата во подземен систем во урбаните средини, а тоа ќе доведе и до големи финансиски трошоци, кои инвеститорите не ги предвиделе во времето на отпочнување на нивната дејност во земјава.

Градежни дозволи

Обезбедување градежни дозволи

Главниот предуслов кој инвеститорот мора да го исполни за да почне со изведување на градежни работи е да добие градежна дозвола.

Хронолошки, процесот започнува кога инвеститорот доставува барање до општината на чија територија треба да се изведуваат градежните работи. Законот детално ги пропишува потребните документи и условите што треба да се исполнат за да се добие градежната дозвола.

Градежни дозволи за градби од локална важност се издаваат од страна на градоначалникот на општината, а за градби од општа важност за државата дозволите се издаваат од страна на овластена државна институција.

Изведување градежни работи и користење објекти

Следната развојна фаза е изведувањето на градежните работи. Инвеститорот е обврзан да ги изведе градежните работи и да го заврши објектот во период од 6-10 години од датумот на почеток на важноста на градежната дозвола, во зависност од видот на градежна работа (односно категорија на градбата).

За време на градежните работи, мора да се соберат одреден број на стандардни акти и договори. Актите и договорите служат како доказ за предметите кои се запишани во нив и тие се однесуваат на отпочнувањето, текот и завршувањето на градежните работи. Учесниците во развојниот процес кои ги потпишуваат овие акти и договори имаат заедничка одговорност за точноста на фактите запишани во документите.

Вообичаено, завршувањето на градежните работи се заверува со издавање дозвола за користење, или врз основа на извештај за технички преглед кој го изготвува надзорниот инженер ако изградениот објект потпаѓа под одредена категорија на градби. Дозволата за користење ја издава овластениот орган кој ја издал дозволата за градба. Дополнително, сопственоста на објектот треба да се регистрира во Агенцијата за катастар на недвижности на Република Македонија.

Добивање имотен лист

Агенцијата престана да издава податоци од потврдите за запишување, ниту брише хипотеки запишани во нив од 1 јануари 2013 година. Сите неспорни податоци од регистарските книги се префрлени во соодветните имотни листови. Овој новитет ја поедностави постапката за пренос на имот, бидејќи продавачот веќе не е задолжен да добие потврда од регистарот за да докаже дека нема оптоварување на имотот. Тапија добиена од Агенцијата или овластените органи (кои склучиле договор со Агенцијата) е доволен услов за склучување на договорот за купопродажба.

Продавачот треба да добие тапија од Катастарот и регистрација на недвижноста пред формално да ја започне трансакцијата.

Според извештајот „Дуинг бизнис“ на Светската банка, Агенцијата за

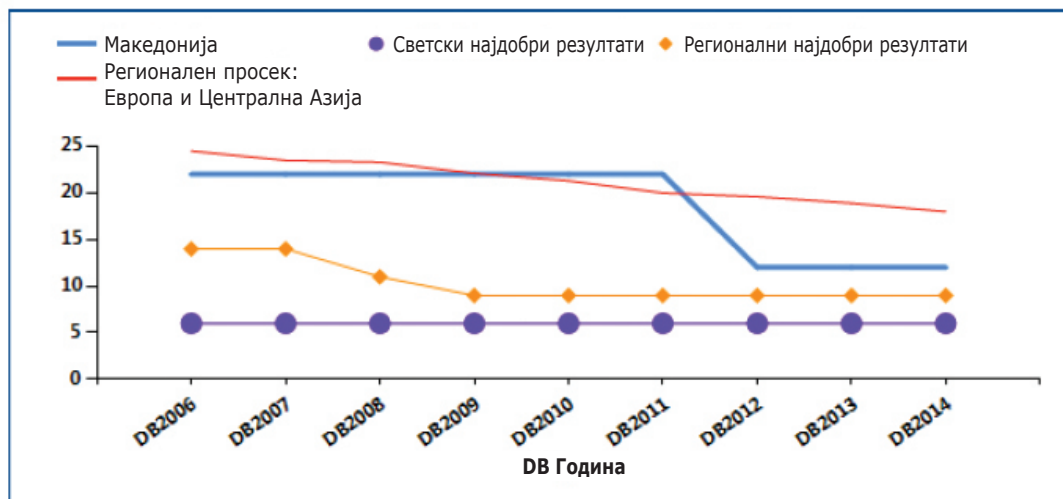
катастар на недвижности значително напреднала во поглед на намалување на просечното време за регистрирање на тапија и други стварни и правни прашања, со што се покажало дека реформите во Агенцијата дале видливи резултати.

Како Македонија (не) го олесни обезбедувањето градежни дозволи? Според годишниот извештај „Дуинг бизнис“

Година /ДБ	Реформа
ДБ 2014 год.	Македонија го олесни обезбедувањето градежни дозволи преку скратување на времето потребно за регистрација на нова градба и со овластување на општините да ги регистрираат градбите во име на сопственикот.
ДБ 2012 год.	Македонија го олесни обезбедувањето градежни дозволи преку пренос на процесите за надзор на приватниот сектор и воспоставување стандардни постапки.
ДБ 2012 год.	Македонија го забрза обезбедувањето градежни дозволи преку намалување на времето за издавање потврда за сопственост на земјиште.

Дали обезбедувањето дозволи за градење станува полесно со текот на времето?

Процедури (број)

Извор: Извештај „Дуинг бизнис“

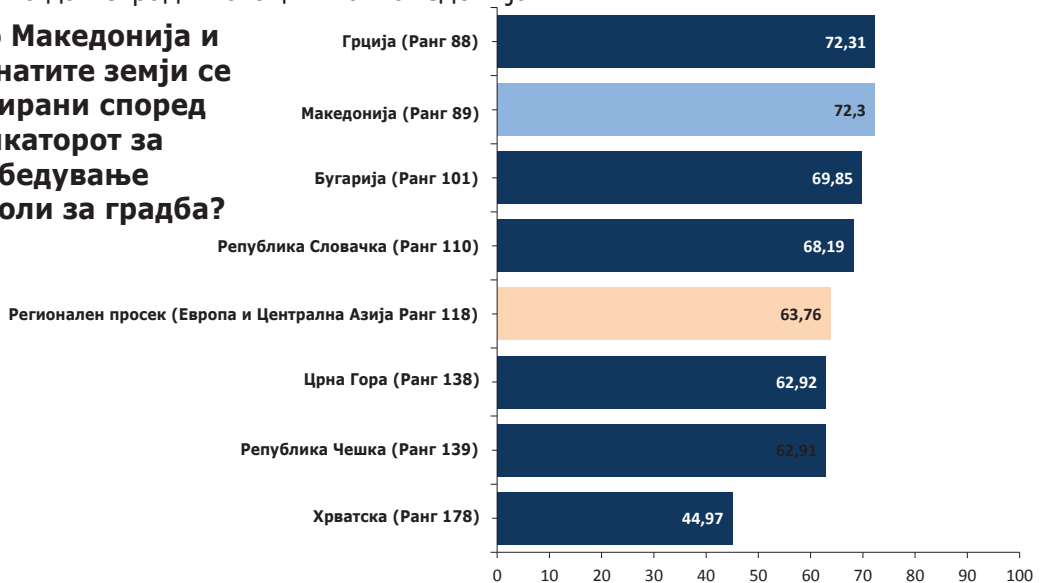
Обезбедување градежни дозволи

Што е потребно за да се постигне усогласеност со формалностите за градење магацин во Македонија? Според податоците собрани од извештајот „Дуинг бизнис“ за 2015 година, за постапување со градежни дозволи потребни се 11 постапки, 89 дена и трошоци во висина од 8,2 отсто од вредноста на магацинот/деловниот објект.

Во глобални рамки, Македонија го зазема 89-то место во конкуренција на 189 економии според едноставноста на постапките за добивање градежни дозволи

(приказ 3.2). Рангирањето за земјите и регионалниот просек обезбедуваат други корисни информации за оценување на постапката со која претприемач може легално да изгради магацин во Македонија.

Како Македонија и останатите земји се рангирани според индикаторот за обезбедување дозволи за градба?

Изведување градежни работи

Инвеститорот е обврзан да ги изведе градежните работи и да го заврши објектот во период од 6-10 години од датумот на почеток на важноста на градежната дозвола, во зависност од видот на градежна работа (односно категорија на градбата).

Додека се изведуваат градежните работи, инвеститорот треба да собере одреден број на стандардни акти и договори. Актите и договорите служат како доказ за податоците запишани во нив и тие се однесуваат на почетокот, изведбата и завршувањето на градежните работи. Сите учесниците во изведбата на градежните работи кои го ставаат својот потпис на овие документи се одговорни за вистинитоста на фактите запишани во нив.

Вообичаено, завршувањето на градежните работи се заверува со издавање дозвола за користење, или врз основа на извештај за технички преглед кој го изготвува надзорниот инженер ако изградениот објект потпаѓа под одредена категорија на градби. Дозволата за користење ја издава овластениот орган кој ја издал дозволата за градба. Дополнително, сопственоста на објектот треба да се регистрира во Агенцијата за катастар на недвижности на Република Македонија.

Членовите на Советот на странски инвеститори сметаат дека најголем дел од прашањата кои се однесуваат на издавање на дозволи за градба и изградба на недвижности се поврзани со локалната администрација, на пример, неусогласеност на условите за издавање дозволи за градба меѓу различни општини.

**Преглед на постапките за обезбедување градежни дозволи
во Р. Македонија и времето и трошоците за секоја постапка**

Бр.	Постапка	Време за извршување	Трошоци за извршување
1	Барање и добивање доказ за сопственост на земјиште и извадок од катастарскиот план од Катастарот на недвижности	1 ден	175 денари
2	Барање и добивање извадок од деталниот урбанистички план од општинската канцеларија за урбанистичко планирање	5 дена	1 050 денари
3	* Обезбедување хидро-технички услови	7 дена	Бесплатно
4	Изнајмување приватна катастарска канцеларија и добивање елаборат за нумерички податоци	1 ден	6000 денари
5	Плаќање општинска такса, обезбедување доказ за уплатата и обезбедување други релевантни одобренија	15 дена	682.815 денари
6	Изнајмување независен надзор за градежните работи	1 ден	164.903 денари
7	Барање и добивање одобрение за градба (дозвола за градба) од општината	45 дена	1 500 денари
8	* Обезбедување дозвола од страна на градежната компанија, издадена од Државниот комитет за урбанизам, комунални работи и домување	14 дена	Бесплатно
9	* Барање и добивање дозвола за водоводна и канализациона инсталација	15 дена	43 219 денари
10	Обезбедување технички прием за завршените градежни работи и завршен извештај од страна на надзорниот орган и доставување на истиот до општината	4 дена	Бесплатно
11	Доставување на завршниот извештај до општината	15 дена	400 денари

* Се одвива паралелно со друга процедура

Забелешка: За електронските постапки потребни се четири (4) работни часа во севкупната пресметка.

Извор: Датотека на „Дуинг бизнис“

Сè уште важи забелешката дека катастарските планови не се усогласени со деталните урбанистички планови (ДУП).

Членовите на Советот на странски инвеститори го поздравуваат воведувањето на е-информацискиот систем за градежни дозволи од страна на Заедницата на единиците на локалната самоуправа на Република Македонија. Овој информациски систем ќе обезбеди електронско работење со процедурите во сите фази, почнувајќи од електронското пополнување и потпишување на документацијата која се бара од инвеститорите, електронската подготовка и усвојување на законите од оваа област, електронското известување и обезбедување на потребните информации и документација од другите вклучени страни и електронската дистрибуција на документите во текот на постапките.

ПРЕПОРАКИ ОД СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ:

- Треба да се продолжи со натамошно намалување и поедноставување на административните постапки, да се воведат пониски административни такси за фирмите, а дозволите за градба треба да се издаваат за покус временски период.
- Согледаните проблеми и неправилности кои се однесуваат на издавањето на дозволите за градба и севкупниот развој на секторот за недвижности се во рацете на локалната власт. Што се однесува до издавањето на дозволите за градба, забележано е постоење на нееднакви услови за нивно издавање, како и различно толкување на некои законски процедури од страна на општините. Временските рокови за издавање на дозволите за градба пропишани со законската регулатива не се почитуваат секогаш, а постојат и разлики во пропишаните трошоци за градба меѓу општините. Согласно Законот за данок на имот („Службен весник на РМ“ бр. 61 од 13.9.2004 година), секоја општина ја определува висината на данокот, а општинската администрација е овластена да го дефинира и наплатува данокот на имот на територијата со која управува. Во просек, постапката за издавање градежна дозвола од страна на општината трае еден и пол месец. Согласно амандманите од септември 2012 година, на општините им се дадени нови овластувања кои се однесуваат на регистрирање на објекти во име на сопственикот, постапка која во просек трае 2 недели.
- Препорака на Советот на странски инвеститори е локалните власти да ги запазуваат законски пропишаните рокови за издавање градежни дозволи и за другите постапки, како и да извршат усогласување на ценовниците со кои се дефинира висината на трошоците поврзани со сите градежно-административни постапки за физички и правни лица во сите општини на територијата на Република Македонија.
- Електронски систем за аплицирање за градежни дозволи- Заедницата на единиците на локалната самоуправа (ЗЕЛС) го воведо системот за е-градежна дозвола кон крајот на 2013 година. Ова значи дека покрај градежните дозволи, општините ќе обезбедуваат електронски услуги за постапките за одобрение на идејниот проект, модификации во текот на градежните работи, промена на инвеститорот, издавање дозволи за почеток на подготвителните работи, реконструкција, адаптација и пренамена на објектите. Овој систем исто така им овозможува на корисниците да го следат напредокот на постапките за издавање дозволи и документи, да ги доставуваат релевантните документи до надлежните институции и сектори и воедно да бидат сигурни дека се запазени сите законски услови. Веб-страната на услугата е-градежна дозвола треба да биде достапна и на англиски јазик со цел да се олесни пристапот на странските инвеститори до услугите кои се нудат преку неа.

Глава X: ЧЕСТИ ПРОМЕНИ НА ЗАКОНИТЕ

Согласно Извештајот за напредокот на Македонија од 2014 година изготвен од Европската комисија, деловниот сектор е сè уште оптоварен со чести измени на регулативата, без притоа да се води грижа за обезбедување на соодветна јавна расправа.

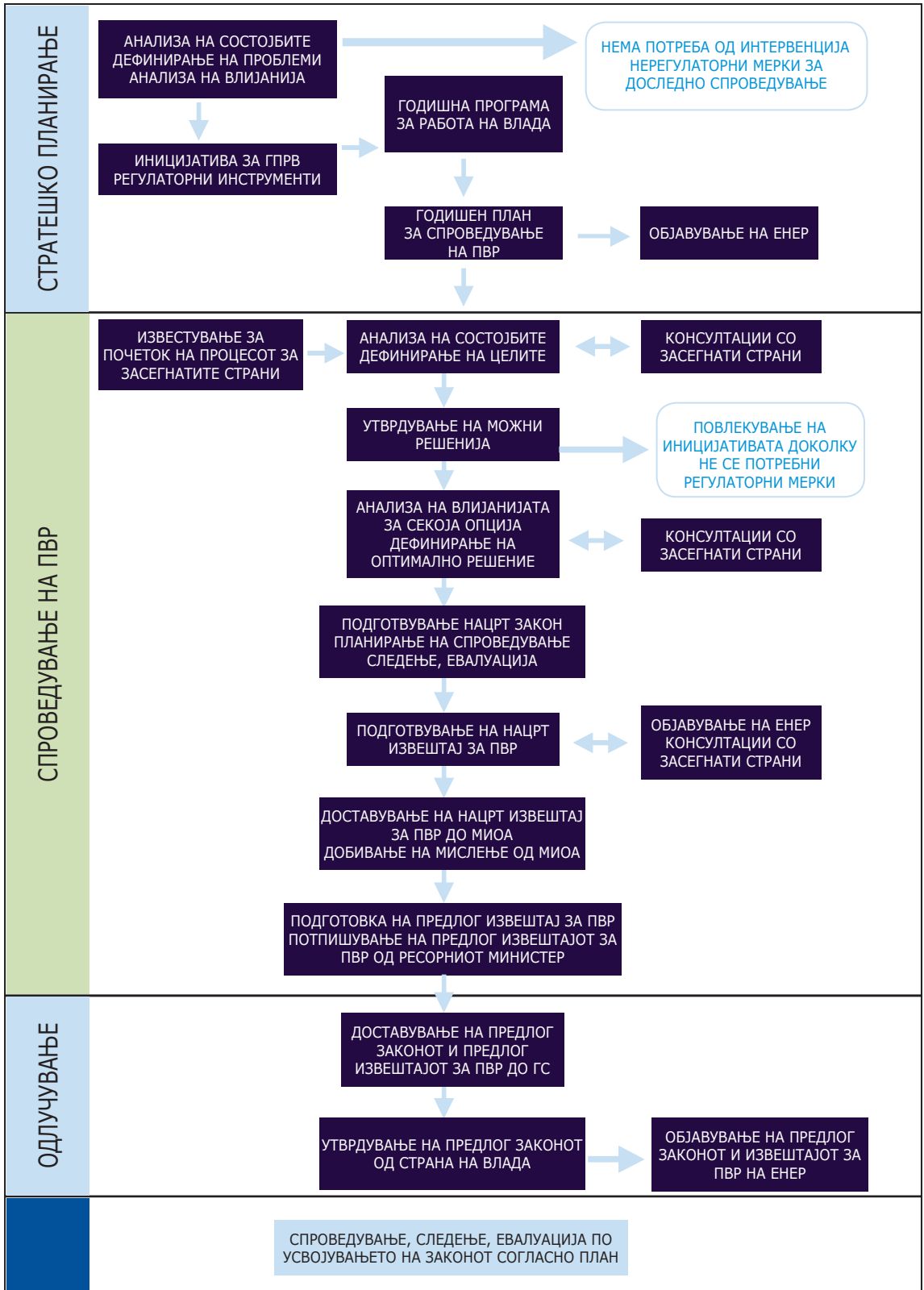
Во 2013 година на Националниот електронски регистар биле објавени само 44,5% од предлог-законите, во споредба со 61,3% во 2012 година. Може да се рече дека е воспоставен правниот систем за функционирање на пазарната економија, но во практиката се јавуваат недоследностите кои произлегуваат од долгите постапки кои го отежнуваат спроведувањето на законите. Честите измени на законите создаваат правна несигурност.

Уште еден друг мал проблем е што Единствениот национален електронски регистар на прописи (ЕНЕР) не се ажурира редовно со информации за расправите по законите на седниците на Владата. Информациите на ЕНЕР се прикачуваат дури откако законот е објавен на веб-страната на Собранието на РМ. Така, не може да се добие јасна претстава како се одвивала дискусијата за даден закон, ниту пак да се дознае кога завршила расправата. Овој проблем настанува поради ненавременото и нередовно ажурирање на податоците од страна на ЕНЕР.

Доколку информациите на ЕНЕР се ажурираат редовно, а предлог-дневните редови и записниците од седниците на Владата се достапни за јавноста, тогаш може и да се очекуваат коментари за предлог-законите. Ако за секој предлог-закон се обезбеди минимално време за дискусија, тогаш страните засегнати од тој закон ќе добијат и простор и време за коментари и дискусија додека законот е со статус на предлог-закон. Вистина е дека ретко се даваат забелешки за предлог-законите, но одговорите на забелешките се уште поретки: министерствата одговориле на само 22 отсто од сите коментари за даден предлог-закон поставен на ЕНЕР.

Законот за трговски друштва е конкретен пример за честите измени на законите: во 2013 година тој претрпел четири измени, а во 2014 година уште три.

Советот на странски инвеститори препорачува измените на законите да бидат согласно програмата на Владата на РМ за конкретната година, како и да не се оптоваруваат фирмите со премногу чести измени на законите и на подзаконските акти. Ова е од суштинско значење за фирмите, бидејќи од толку многу измени на даден закон во текот на една година, може да се случи фирмите да не успеат да исполнат одредени обврски кои се предвидени во конкретниот закон.

Прилогот е преземен од „Методологијата за процена на влијанието на регулативата (ПВР)“ („Службен весник на РМ“, бр. 107/13).

Глава XI: ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ ВО ПРОЦЕСОТ НА ПОДГОТОВКА НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Процесот на подготовка на законодавството е клучен за изработка на добар предлог-закон, во кој се вклучени сите засегнати страни. Според Советот на странски инвеститори, стапката на вклученост на засегнатите страни во овој подготвителен процес е ниска, зашто странските фирми не се дел од работните групи или јавните дебати за подготовка на предлог-закопи. Согласно „Методологијата за процена на влијанието на регулативата (ПВР)“, („Службен весник на РМ“, бр. 107/13) во многу наврати не се спроведуваат целосно постојниот процес и крајните рокови за оценување на влијанието на регулативата.

Главниот проблем лежи во ненавременото објавување на работната програма за конкретната година. Така се оневозможува вклучувањето на засегнатите страни во процесот на подготовка на законодавството, а со тоа се намалува и предвидливоста за планирање и изведување деловни активности и водење бизнис.

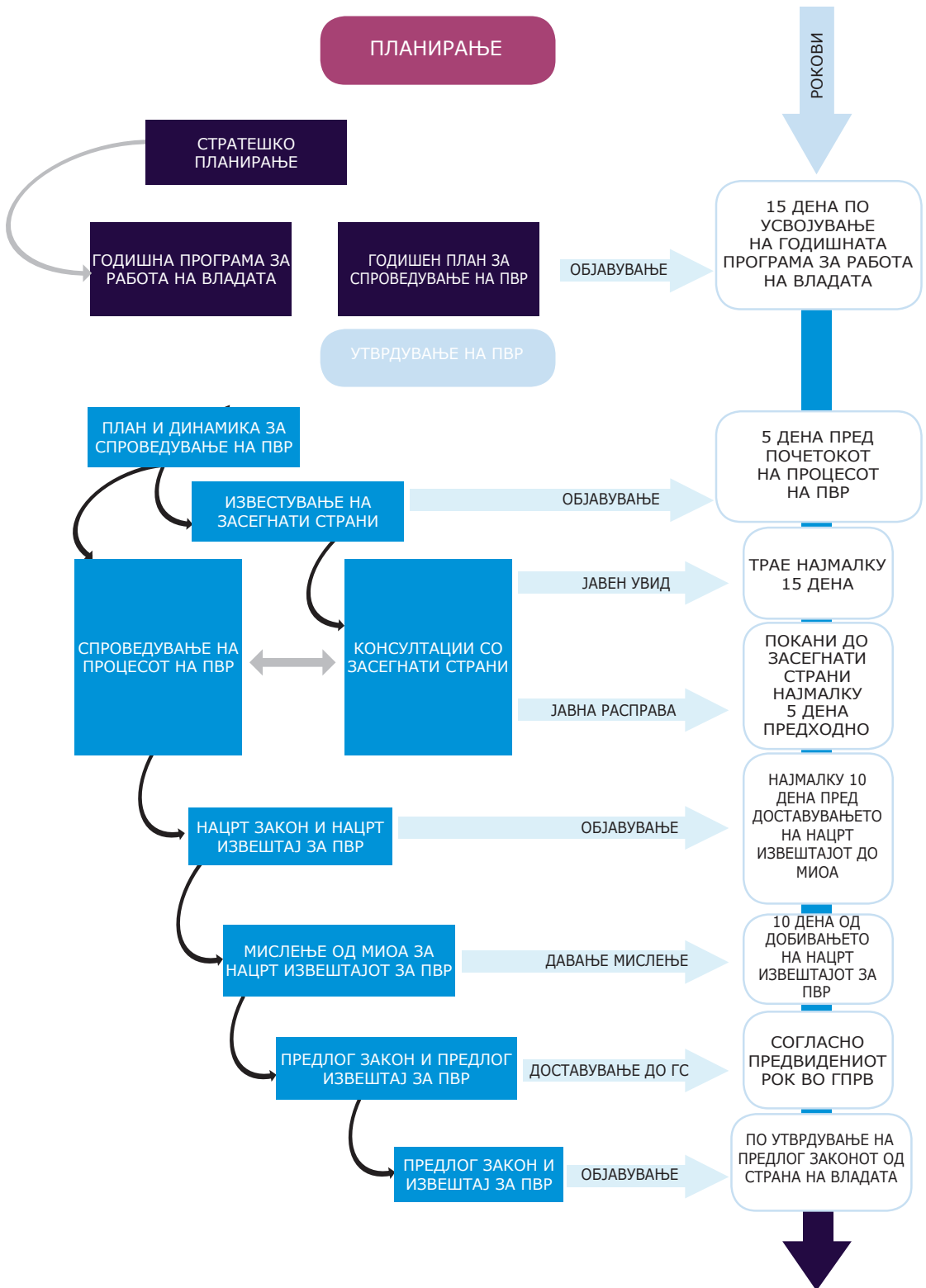
Следниот проблем во процесот на подготовка на законодавството е бавното ажурирање на статусот на предлог-закопите на веб-страната на Единствениот национален електронски регистар на прописите (ЕНЕР). Така, голем број нацрт-закопи се означени со статус „отворен“ за јавна дебата, а всушност тие се веќе „затворени“, бидејќи веќе се доставени до Собранието, а во некои случаи се дури и усвоени. На овој начин засегнатите страни немаат увид во која фаза од донесувањето се наоѓа одреден закон, а некои од нив подготвуваат дури и „амандмани“ кои не можат да бидат земени предвид, бидејќи статусот на законот е фактички „затворен“. Сепак, досега беа организирани многу форуми за ‘процена на влијанието на регулативата’ од кои очекуваме позитивни резултати.

Се јавуваат проблеми во случаи кога некои министерства објавуваат намера за подготовка на одреден закон, а во истиот ден го објавуваат и извештајот за процена на влијанието на регулативата. Следствено, засегнатите страни немаат доволно време да го проучат предложениот закон и да направат какви било промени. Во најголем број од случаите министерствата не ги почитуваат роковите кои треба да се дадат за да се спроведе процената на влијанието на регулативата.

Советот на странски инвеститори препорачува во процесот на подготовка на законодавството да бидат вклучени сите засегнати страни, без разлика дали се работи за закон или за подзаконски акт. Сигурниот правен систем е од суштинско значење за економската стабилност, а во неговото создавање треба да учествуваат сите засегнати страни. Годишната работна програма на Владата треба да се објавува на почетокот на годината, а објавениот документ треба да ја претставува вистинската програма по која Владата ќе работи во дадената година.

Особено силно препорачуваме потполно вклучување на засегнатите страни во процесот на подготовка на подзаконските акти кои се на ниво на обврски за фирмите, како и целосна соработка со државните органи задолжени за овие прашања.

Презентацијата е преземена од „Методологијата за процена на влијанието на регулативата“ (ПВР) („Службен весник на РМ“ бр.107/13).

Глава XII: ПРОЦЕДУРИ И ЕФИКАСНОСТ НА ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА

Во текот на изминатите неколку години Владата на РМ направи голем напредок во процесот на јакнење на административните капацитети. Странските инвеститори бележат многу помалку административни бариери во тој дел, пред сè поради новите правилници кои се донесени во секое тело и новиот електронски систем кој се имплементира во многу државни институции.

Но, сè уште има пречки кои треба да се надминат. На пример, повеќе од една четвртина од приговорите доставени до канцеларијата на Народниот правобранител во 2013 година (70 отсто од вкупно 261) се однесуваат на имотните права, а се во врска со одлуките на административните тела, или на Управниот суд. Во 2013 година се потврдени 109 случаи на непочитување на имотните права. Инаку, 7 отсто од надоместоците наплатени од страна на Катастарот не се во рамките на законски пропишаните стапки, а потребна е и поголема транспарентност во наплатата на административните такси.

Постои проблем и со Агенцијата за вработување, во ситуација кога некој вработен си заминува од фирмата согласно истекот на работниот однос и рокот утврден со договорот за вработување на определено време. Агенцијата за вработување наметнува обврска фирмите да издадат одлука за прекин на договорот за вработување поради истекот на утврдениот рок за да може работникот да ги ужива правата кои му следуваат како невработен.

Друга пречка во поглед на јавната администрација е забележана со Министерството за внатрешни работи, а се однесува на издавањето на национална лична карта за странци, која ја издава Министерството за внатрешни работи и според која сите странци мораат да добијат национална лична карта како доказ за нивниот идентитет. Целиот процес трае околу 2 недели и е рестриктивен од аспект што Министерството за внатрешни работи дава само два дена во неделата за сликање, што може да е проблематично за вработените луѓе, чие време е драгоцено.

Агенцијата за вработување на Република Македонија бара листа на детални податоци за странецот од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување како доказ дека странецот е осигурен. Нема потреба Агенцијата за вработување да има податоци за платите.

Советот на странски инвеститори препорачува во случај кога работникот си заминува од компанијата поради истек на рокот на договорот, Агенцијата за вработување да не бара одлука за престанок на договорот за вработување на определено време поради истек на рокот како би можел работникот да си ги бара правата кои му следуваат како невработено лице, бидејќи тоа е пропишано во формуларот за одјавување М2.

Министерството за внатрешни работи да ја ревидира постапка за издавање национална лична карта и да направи напори да ја забрза. Треба да се понуди послободен распоред за фотографирање со цел на странците да им се обезбедат поголеми можности за завршување на оваа постапка.

Глава XIII: ЗАКОН ЗА ТРГОВСКИ ДРУШТВА

Странските инвестиции во Македонија не се регулираат со еден единствен закон. За таа цел постои законска рамка која се состои од неколку закони, меѓу кои: Законот за трговски друштва, Закон за хартии од вредност, Закон за данок на добивка, Закон за данок на личен доход, Закон за данок на додадена вредност, Закон за надворешна трговија, Закон за преземање на акционерски друштва, Закон за девизно работење, Закон за инвестициски фондови, Закон за банкарство, Закон за супервизија на осигурувањето, Закон за ревизија итн.

Постојниот Закон за трговски друштва стапи на сила во 2004 година. Во 2006 година е основан Централниот регистар како тело за регистрација на сите фирми, како и тело кое ќе го води единствениот Трговски регистар за сите фирми. Ова е основниот закон со кој се регулира трговското работење во Македонија. Тој ги дефинира видовите на фирми, постапките и регулативите за нивното основање и работење. Бидејќи странските инвеститори ги имаат истите права и привилегии како и македонските државјани, тие можат да основаат и да водат приватни фирми со сопствен капитал или акционерски друштва. Од странските инвеститори не се бара да добијат посебна дозвола од овластените државни институции, надвор од оние кои вообичаено се бараат со Законот.

Со овој закон, фирмите се формираат како посебни правни лица кои работат независно и се одделени од нивните основачи, акционери и управители. Зависно од типот, фирмите имаат свои сопствени права, одговорности и регистрирани канцеларии.

Централниот регистар работи според начелото за едношалтерски систем, што всушност значи дека инвеститорот може да ги заврши најголемиот дел од потребните постапки за регистрирање на фирмата во Република Македонија на едно место.

Според Законот за едношалтерски систем, сите видови фирми можат да се регистрираат 4 часа по доставувањето на барањето (практиката покажува дека постапката може да трае 1-2 работни дена). Централниот регистар, институцијата овластена за регистрирање на фирмите во Трговскиот регистар, едновременно со регистрацијата обезбедува и единствен број за идентификација на фирмата, даночен број од Управата за јавни приходи и банкарска сметка за фирмата. Во втората фаза на едношалтерскиот систем, сите правни лица добиваат лични електронски потврди со кои можат да комуницираат со сите владини институции, од дома или од работните простории, без да мора да шетаат од шалтер до шалтер.

И покрај тоа што останале малку отворени прашања во овој закон, сепак треба да се вложи напор истите да се решат.

Во член 232, став 1 од Законот за трговски друштва стои дека членовите (содружниците) ќе одлучуваат за назначување на управител, но не е наведено со колкаво мнозинство се избира управителот.

Доколку се земе предвид фактот дека во член 219, став 2 е наведено дека одлуките на членовите (содружниците) се донесуваат со мнозинство гласови (просто мнозинство), јасно е дека одлуката за назначување управител ќе биде донесена со просто мнозинство, но проблемот е во тоа што во пракса не е така. Имено, во член 171, став 1, точка 7 од Законот се предвидува обврска за членовите

на фирмата да го наведат името и презимето, матичниот број на управителот, бројот на пасошот и сл., во договорот на фирмата, односно во актот за основање на компанијата. Тоа значи дека со секоја промена на управителот ќе се менува и актот на основање на фирмата (договорот на фирмата).

Во член 252 од Законот е зацртано дека основачкиот договор може да се промени единствено со одлука на членовите, усвоена со најмалку три-четвртинско мнозинство од вкупниот број членови на фирмата. Ова значи дека во пракса одлуката за назначување на управител ќе биде усвоена само доколку има најмалку три-четвртинско мнозинство од вкупниот број гласови од членовите на компанијата, иако согласно Законот управителот може да се промени со просто мнозинство.

Особено треба да се истакне дека во акционерските друштва овој проблем не постои поради тоа што името и презимето, матичниот број на управителот и слични податоци не се наведуваат во статутот (основачкиот акт) на фирмата.

Советот на странски инвеститори препорачува членот 171, став 1, точка 7 од Законот за трговски друштва да се избрише. Оние податоци (кои ќе бидат дадени во договорот за основање на друштвото согласно член 171, став 1, точка 7) ќе бидат наведени во одлуката за назначување на управител и ќе бидат внесени во регистарот на фирми, исто како што е случајот со акционерските друштва.

Глава XIV: ЗАКОН ЗА ФИНАНСИСКА ДИСЦИПЛИНА

Законот за финансиска дисциплина се занимава со задоцнетите плаќања на приватните и државните претпријатија во Македонија. Согласно овој закон, кој стапи на сила на 1 мај 2014 година, должниците се обврзани да ги подмират долговите во рок од 60 дена.

Првичниот рок за подмирување на долговите е 60 дена, но тој може да се продолжи на 120 дена доколку фирмите така се договорат. Во случај фирмите да не ги исполнат обврските, тие се соочуваат со казни кои се движат во висина од 1000 до 10.000 евра. Истите правила важат и за приватните и за државните претпријатија и органи кои имаат неподмирени долгови и им должат пари на приватни претпријатија.

Се очекува Законот да ја подобри ликвидноста на фирмите и генерално на македонското стопанство. Но, во овој закон постојат одредени недоследности кои треба да се надминат, доколку сакаме тој да биде применлив во пракса. Сè уште постојат огромни долгови од неисплатени обврски од поврат на ДДВ, како и обврски од јавни договори.

Законот наложува обврска правните лица да постапуваат спротивно од заложбите за слобода на претприемништвото, додека одредбите на овој закон се спротивни од основните начела на Законот за облигационите односи.

Законот утврдува задолжителни максимални рокови во кои економските оператори

мора да ги извршат своите парични обврски, додека пак договорите кои дефинираат пократки и подолги рокови за плаќање се заслабнати, или поништени. Повеќе нема да се дозволени рокови за исплата подолги од 60 дена, без оглед на видот на индустријата, големината на трансакцијата, производниот процес и други важни поединости.

Казните што ги предвидува Законот се енормно високи, особено ако се има предвид фактот дека глобата во никој случај не соодветствува со висината на долгот. Исто така, Законот наложува и казни за задоцнето (ненавремено) плаќање и наплата на камата.

Претпријатијата од јавниот сектор се во поповолна позиција во поглед на примената на Законот. Согласно Извештајот за напредокот на Р. Македонија во 2014 година, проширувањето на примената на овој закон и за јавниот сектор, ќе придонесе за ублажување на проблемите поврзани со задоцнетите владини плаќања кон приватниот сектор. Законот содржи и одреден број отстапки и одложено стапување на сила за владините субјекти, со што се намалува неговата ефективност. Сè на сè, потребно е да се подобри фискалната дисциплина и има значителен простор за подобрување на фискалната транспарентност. Владините фискални планови за консолидација треба да бидат поткрепени со конкретни мерки.

СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ ПРЕПОРАЧУВА:

- *спроведувањето на Законот да се следи од сите заинтересирани страни, кои треба да соработуваат во случај на проблеми во спроведувањето;*
- *подолгите рокови за исплата сезначаени и вообичаен начин за функционирање на фирмите за време на отежнати услови за деловно работење, така што кусите рокови за исплата треба да се пролонгираат;*
- *прекршочните казни од Законот кој ги регулира договорните односи треба да се укинат и да се заменат со казни кои соодветствуваат со големината на долгот;*
- *да се постигне еднаков третман на субјектите од јавниот и приватниот сектор најдоцна до 2016 година.*

Глава XV: ЗАКОН ЗА ЗАДОЛЖНИЦА

Целта на Законот за задолжница, кој се донесе во 2012 година, е овозможување ефикасна заштита на доверителите од ризикот од неплаќање, брза наплата на побарувањата и намалување на долгот меѓу домашните субјекти. Со овој закон се вовеле задолжницата како инструмент за обезбедување наплата. Кога се донесе Законот, беше утврдено дека состојбата со должничко-доверителските односи укажува дека неплаќањето на обврските и ненавременото плаќање на обврските меѓу стопанските субјекти се вбројуваат во главните проблеми со кои се соочува македонскиот деловен сектор и воедно претставуваат основна причина за појава на недоволна ликвидност. Согласно измените на Законот, кои ќе стапат на сила

во почеток на 2015 година, сите приватни фирми што ќе склучуваат договори со вредност од над 5.000 евра задолжително ќе мора да издаваат задолжница. Ова, секако, ќе значи и дополнителен трошок за фирмите, бидејќи ако досега тие сами одлучуваа дали ќе издадат задолжница или не, сега ќе бидат обврзани на таков чекор за договори со вредност од над 5.000 евра, а тоа значи дека ќе мораат да платат и сума од 3.000 денари за солемнизација на задолжницата.

Фирмите што нема да издадат задолжница ризикуваат да добијат казна од 3.000 до 5.000 евра за правниот субјект, како и 1.000 евра казна за одговорното лице. Против нив може да биде поведена и прекршочна постапка. За државата, и со законските измени, нема да важи Законот за задолжницата.

Одредбите од Законот се спротивни на Уставот на Република Македонија. Овој закон ја ограничува слободата за потпишување договори пропишани со Законот за облигациони односи, што е едно од неговите основни начела (член 3 – учесниците во прометот слободно ги уредуваат своите облигациони односи согласно Уставот, законите и добрите практики).

Истиот член од Уставот пропишува дека слободата на пазарот и претприемништвото може да се ограничат со закон само во случаи поврзани со безбедноста на Републиката, заштитата на природата и здравјето на луѓето. Во случајот опишан погоре, слободата на пазарот и на претприемништвото се ограничуваат од сосема други причини, но не може да се смета дека тие се поврзани со зачувувањето на природата или заштита на животната средина или здравјето на луѓето.

Според членовите на Советот на странски инвеститори, задолжницата треба да претставува можност, односно да е право на договорните страни, а не нивна обврска. Задолжително издавање на задолжницата под закана од прекршочни постапки е спротивно на утврдените принципи на слобода за склучување договори. Следствено, казни се предвидуваат и за издадена и за неиздадена задолжница, а тоа може да доведе до ситуација во која договорните страни ќе се плашат да се впуштат во какви било договорни односи.

Глава XVI: ЗАКОН ЗА ВОНСУДСКО СПОГОДУВАЊЕ

Со цел понатамошно зацврстување на излезни постапки на пазарот, законодавството претрпи измени со кои се воведуваат пократки рокови за стечајни постапки и се овозможува вонсудско спогодување во случај на неликвидност според Законот за вонсудско спогодување, кој стапи на сила на 31 јануари 2014 година. Позитивното влијание од овој закон е можноста економските оператори да продолжат со работа и да избегнат стечај (што во најголем број на случаи значи затворање на должникот), а достасаните обврски да се платат со тековниот приход. Исто така, овој закон може да значи подобри можности за наплата на доверителите во споредба со случаи на стечај. Наплатата во стечај е во многу

малку случаи над 30 % (минимумот пропишан со овој закон).

Како и да е, и по неколку месеци од усвојувањето на Законот, сè уште нема конкретни насоки од надлежните институции во однос на тоа како и од кога ќе важи неговата примена. Сепак, ова е целосно нов процес којшто бара дополнително време и ресурси и поради тоа компаниите треба да спроведат внатрешни подготовки.

Од анализата на Законот станува јасно дека се работи за претстечајна постапка. Дури и првичниот текст поднесен до Стопанската комора на Македонија го содржеше насловот: Претстечајно порамнување (сегашниот наслов на Законот е малку нејасен). Со бришење на терминот „претстечајни“, се создава впечаток дека надлежните институции со подготовката на овој закон ја избегнуваат поврзаноста на оваа постапка со стечај, иако врската е очигледна. Сепак, регулативата користена за пишување на овој закон го користи терминот претстечајно (хрватскиот Закон гласи „Закон за финансиска работа и претстечајно спогодување“).

Одредбата која ја дава дефиницијата за неликвидност е многу општа што би можело да доведе до злоупотреба на Законот (член 4).

Не се предвидува можност за измена на предлогот за отворање постапка за вонсудско спогодување. Најверојатно, на почетокот од примената на овој закон, кој е новитет и за кој нема претходно практично искуство, должниците може да поднесат нецелосен предлог за отпочнување постапка и најдобро е да се даде дополнителен рок од 8 дена за измена на предлогот.

Периодот од 2 години, во кој не е дозволено да се поднесе нов предлог за вонсудска спогодба по исполнувањето на обврските од претходно склучено вонсудско спогодување е премногу краток. Со цел подобра заштита од можна злоупотреба, подобро е овој период да се продолжи.

Не се јасно дефинирани правата на доверителот во случај на оспорени побарувања.

Во случај кога должникот објавува дека е неликвиден и постапката за вонсудска спогодба запира согласно член 48 од Законот, реално е да се очекува дека должникот ќе оди во стечај и со цел да се заштити доверителот од дополнителни трошоци, најдоброто решение е спогодбениот совет или повереникот да поднесе барање за отворање на стечајна постапка.

СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ ПРЕПОРАЧУВА:

- *организација на јавен настан преку кој засегнатите страни како и јавноста ќе бидат информирани за практичната примена на овој закон;*
- *како резултат на јасната поврзаност на двете постапки (вонсудска спогодба и стечај) се предлага одредбите уредени во овој закон да се вметнат како посебно поглавје во Законот за стечај;*
- *неликвидност во контекст на овој закон постои кога економскиот оператор доцни со исполнување на една или повеќе парични обврски повеќе од 60 дена (Закон за финансиска дисциплина) кои надминуваат одреден процент од вкупната сума на парични обврски;*
- *измена на член 33 со додавање нов став кој гласи: „Во случај Советот за спогодување да бара измена на предлогот за отворање постапка за вонсудско спогодување, периодот наведен во став 1 од овој член почнува да важи по истекот на периодот за изменување на предлогот.“;*
- *член 34, став 2: Советот за спогодување го отфрла барањето за вонсудско спогодување ако не изминал петгодишниот период за исполнување на обврските од претходно склучена спогодба;*
- *измена на член 45 со додавање нов став кој гласи: „Доверителот може да поднесе тужба за оспорени барања до надлежниот суд по завршетокот на вонсудската спогодба.“;*
- *нов став треба да се додаде во член 49 кој ќе гласи: „Ако постапката за вонсудско спогодување е запрена и има сериозни показатели дека должникот оди во стечај поради неликвидност, спогодбениот совет или повереникот поднесува наредба за отворање стечајна постапка за должникот во рок од 8 дена од донесувањето на одлуката за запирање на постапката за вонсудско спогодување.“.*

Глава XVII: СУДСТВО

Главните реформи во оваа област се начелно завршени, но има потреба од подобрувања со цел да се осигура правилно спроведување на европските стандарди за независно и квалитетно судство. Според Извештајот за напредокот на Република Македонија од 2014 година, земјата има спроведено најголем дел од реформите и има воспоставено соодветни правни и административни темели во оваа област. Но и понатаму постои ризик од назадување во одредени области, вклучително судството и борбата против корупцијата. Потребни се натамошни напори за да се зачува независноста на судиите, да се подобри квалитетот на судството и да се олесни пристапот до правда.

Еден од проблемите со кои се соочуваат странските инвеститори во оваа област е што судските одлуки се нејасни и донесени со недоволна транспарентност. Неспорен е фактот дека повеќето судови во Македонија ги објавуваат судските пресуди на своите веб-страници, но тие не се воопшто подредени по вид на постапка и затоа е тешко да се дојде до потребната информација.

Што се однесува на стечајните постапки, проблемот тука е во начинот на кој стечајниот управник ја раководи организацијата во стечај, односно недоволната

активност на управителите во текот на стечајната постапка.

Понатаму, подзаконските акти сè уште не се третираат на ист начин како законите. Постојат подзаконски акти кои се основни документи за фирмите, но и како такви не се земаат предвид како релевантни документи во текот на судските постапки или кога се носи судска одлука, и покрај тоа што претставуваат документи изготвени од страна на фирмите кои се стручни во темата на судската постапка.

Се надеваме дека Правилникот за начинот на одмерување на казните, кој стапи на сила во јануари 2014 година, ќе воспостави еднакви правила на игра, бидејќи ова е еден од клучните проблеми со кои се соочуваат фирмите.

СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ ПРЕПОРАЧУВА:

- *поопширна и подетална застапеност на основните подзаконски прописи особено т.н. проблематични прашања (прашања за кои секогаш се наидува на недоразбирања во судовите) во основните закони кои ја регулираат соодветната област;*
- *воспоставување систем за класификација на судските одлуки, каде одлуките ќе бидат поделени по година на завршување, вид на постапка и како такви ќе се објавуваат на веб-страниците на судовите;*
- *почитување на препораките од Европската унија за унапредување на судството со цел обезбедување стабилен правен систем што е предуслов за странските инвеститори.*

Глава XVIII: ЈАВНИ НАБАВКИ

Општите начела за јавните набавки се наведени во усвоената Стратегија за системот на јавни набавки за 2014-2018 година. Законот за јавни набавки неколкупати е надополнуван со амандмани.

Според законодавството, за јавни договори за кои е потребна тендерска документација истата се објавува бесплатно и во електронска форма, со што се зголеми транспарентноста на постапките за јавни набавки.

Почна да функционира ново надзорно тело, Совет за јавни набавки. Но, овој Совет честопати носи различни одлуки по исти прашања со што се создава нестабилност на системот. Законот за јавни набавки пропишува дека при доделувањето на договорите, најмногу тежина треба да му се даде на критериумот „најниска цена“. Ценовно најповолниот тендер може да се додели само со одобрение од Советот за јавни набавки. Овој систем не е согласно *acquis*.

Обврската договорните органи да добијат дозвола од Советот за јавни набавки пред објавувањето на огласот претставува непотребен административен товар.

Дополнувањата на договорите за изведба на работите се многу чести, поради тоа што Законот за јавни набавки не пропишува дека техничкиот дијалог е задолжителна обврска пред доделувањето на договорите. Тендерските услови се

такви што не овозможуваат поголемо учество на малите и средни претпријатија.

Одлуката да се стави акцентот на најниската цена наместо на економски најповолната понуда, го отвора прашањето за нивото на квалитет на определената јавна набавка. Има одредени индустрии во кои најниската цена значи лош квалитет, како што е тоа случај со осигурителната индустрија.

Врз основа на резултатите од редовниот мониторинг на Граѓанскиот комуникациски центар за јавните набавки спроведувани од институции на локално ниво во периодот од октомври 2013 до март 2014 година, откако критериумот „најниска цена“ се воведо како единствен критериум за доделување на јавните набавки и откако електронската аукција стана задолжителна за сите тендери, се случија многу примери на тендери каде достигнатите цени беа толку ниски што го доведоа во прашање квалитетот на реализацијата на договорот за кој станува збор.

Понатаму, транспарентноста останува едно од клучните прашања во јавните набавки во земјата. Некои државни институции не ги објавуваат податоците за склучените договори за јавни набавки, или го прават тоа со задоцнување, додека други одбиваат да достават податоци, поточно да одговорат на барањата за слободен пристап до информации.

СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ ПРЕПОРАЧУВА:

- во Законот за јавни набавки, наместо „најниската цена“, треба да се користи терминот „економски најповолна понуда“;
- Советот за јавни набавки треба да биде транспарентен во својата работа, а усвоената одлука на Советот не треба да биде дополнувана со амандмани;
- редовно објавување на сите склучени договори за јавни набавки како и слободен пристап до јавни информации;
- редовни консултации со заинтересираните страни за постапките за јавни набавки со цел да се подобрат регулативите согласно директивите на Европската унија.

Глава XIX: СОГЛЕДУВАЊА ПО СЕКТОРИ

Банкарство и финансиски сектор

Може да се каже дека банкарскиот сектор во Македонија е стабилен. Сите странски банки во Македонија работат како самостојни подружници согласно домашната регулатива и надзор, и имаат сопствени билансни состојби. Покрај тоа, Народната банка на РМ одржува разумна надзорна политика, вклучувајќи ги и полугодишните стрес-тестови.

Според согледувањата на Групата на Светската банка за програмата на земјата за 2014 година, кредитниот раст закрепнал кон крајот на 2013 година и почетокот на 2014 година, но нефункционалните кредити (НФК) се сè уште високи. Кредитниот раст забележа пад во периодот од средината на 2012 година

до септември 2013 година, кога достигна историски пад од 0,4 проценти (на годишно ниво). Ваквиот пад најмногу се должи на намаленото кредитирање на приватниот сектор. Кредитирањето на приватниот сектор почна да закрепнува во 2014 година и достигна 5,9 проценти во јуни 2014 година (во споредба со јуни 2013 година), кога растот на економијата остана висок, а банките почнаа да ја релаксираат кредитната политика. Кредитите за населението достигнаа 11,8 проценти во јуни 2014 година (на годишно ниво), кога банките ги зголемија кредитите за недвижности. Нефункционалните кредити останаа на нивото од 11,6 проценти од крајот на јуни 2014 година, а нефункционалните кредити кон приватниот сектор изнесуваа 15,8 проценти. Растот на депозитите достигна 8,3 проценти (на годишно ниво) во јуни 2014 година, споредбено со 6,1 процент на крајот на 2013 година. Соодносот меѓу кредитите и депозитите остана околу 90 проценти во 2014 година, оставајќи им на банките простор за понатамошно проширување на кредитните активности.

Монетарната политика и понатаму е приспособлива. Како одговор на слабиот кредитен раст, Народната банка на Република Македонија (НБРМ) ги намали каматните стапки на благајничките записи во два наврата, и тоа за една четвртина процентен поен во 2013 година. Таа исто така ја намали стапката на задолжителната резерва за обврските на банката во домашна валута од 10 на 8 проценти и ја зголеми стапката на задолжителна резерва на банката за обврските во странска валута од 13 на 15 проценти во јули 2013 година. Во октомври 2013 година НБРМ ги намали барањата за заштитните мерки за банките. Кредитната активност порасна во 2013 и на почетокот на 2014 година.

Сè на сè, финансискиот систем останува стабилен, а надзорните капацитети беа дополнително зајакнати. Меѓутоа, пристапот до финансиите и понатаму е тежок, а не-банкарските сегменти на пазарот треба и понатаму да се развиваат, со намера за проширување на можностите за финансирање за приватниот сектор. И понатаму треба да се преземаат мерки за закрепнување на банкарските кредитни линии, а треба да се продолжи со „чистењето“ на нефункционалните кредитни портфолија.

Банките во Македонија ја поддржуваат промоцијата на режимот ФАТКА. Имено, македонското позитивно законодавство не овозможува спроведување на третиот модел, а нема повратни информации за почетокот на усогласувањата со првиот и вториот модел.

Дел од проблемите кои би можеле да се јават со примената на овие модели се сопирање на работењето на банкарскиот систем со клиентите класифицирани во режимот ФАТКА, клиентите од САД, или сметките од САД. Исто така, банкарскиот сектор ќе треба да престане да ги реализира трансакциите со САД, или да наплатува 30% провизија на вредноста на секоја трансакција како казна за неусогласеност со режимот ФАТКА. Ова се однесува на првиот модел од ФАТКА.

Што се однесува до вториот модел, секоја банка посебно, во рамки на групацијата на којашто и` припаѓа, ќе треба да склучи договор со надлежната институција за даноци во САД, за воведување зајакната длабинска анализа (due dilligence) и да бара да се достави нотарски заверена изјава за ослободување од банкарските тајни за целите на режимот ФАТКА, како и нотарски заверено барање за оданочување согласно режимот ФАТКА. Наведениот модел ќе може да се применува ако Законот за банките, поточно член 112, се дополни со соодветни амандмани.

СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИЦИИ ПРЕПОРАЧУВА:

- одржување на политиката на стабилен банкарски сектор со цел одржување на ликвидноста;
- измени на Законот за банки, поточно членовите 111 и 112 (банкарска тајна), на Законот за заштита на лични податоци и на Законот за платен промет со цел усогласување на домашната регулатива за да се овозможи примена на барањата на американското Министерство за финансии.

Тутунска индустрија

Тутунарството во Македонија е во постојани осцилации посебно кога станува збор за извршениот откуп на суров тутун во лист. Согласно податоците на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство за производната 2013/14 година, склучени се околу 42.367 договори, што е за околу 45% повеќе во однос на претходната, 2012 година (29.090 договори), односно 27% во споредба со 2011 година (33.234 договори).

Со просечно постигнатата откупна цена од околу 152,6 денари (или 18% пониска од претходната), за да биде во целост откупено овогодинашното производство на суров тутун од реколтата во 2013/14 година (податок заклучно со 17.4.2014 година (30.997 кг. x 152,6 денари/кг) ќе бидат потребни околу 4.730.142.200,00 денари или 77,2 милиони евра. Вредноста на субвенциите изнесува 1.859.820.000,00 денари.

За првпат во производната 2011/12 година беше спроведен вонреден/ран откуп на тутун од страна на неколку претпријатија. Истиот продолжи и во наредните 2 години, меѓутоа не се исполнија очекувањата за целосен откуп на планираните количини.

Овогодинашниот откуп на суров тутун во лист започна кај одредени откупни фирми и порано од законски предвидениот рок. За самиот редовен откуп на тутунот навреме беа заверени тутунските мостри, беа направени сите подготовки на откупните пунктови и определени претставници на здруженијата на тутунопроизводителите.

Суров тутунов лист, неферментиран	Количество (тони)	Вредност (во милиони денари)	Просечна цена денари/кг
1998	20 880	2 725	130.5
2002	21 401	2 636	123.2
2004	19 839	2 718	137
2005	23 196	2 910	125.4
2009	23 196	4 453	192
2010	26 158	3 583	137
2011	21 024	3 511	167
2012	27 993	5 039	180
2013	30 997	4 730	152

Динамика на откуп на тутун

Според оценките на стручните лица од теренот (претставници на тутунопроизводителите, тутунските претпријатија-откупувачи и др.) квалитетот на тутунот од реколтата 2013 година е на просечно ниво со исклучоци на одредени региони каде што квалитетот на тутунот беше нешто послаб.

Производителите на тутун и производи од тутун отворени прашања гледаат во Законот за тутун и предложените решенија за негово изменување и дополнување. Имено, треба да се направи јасна дистинкција меѓу процесирањето на ориентални тутуни и процесирањето на вирџинија/берлеј бидејќи во најголем дел тие се различни процеси. Ова би требало да помогне за избегнување на можна конфузија.

Потребно е појаснување на дефиницијата за загадувачи, поточно хемиски и биолошки загадувачи. Хемиските загадувачи ние ги толкуваме како заштитни средства, додека биолошките загадувачи како нетутунски материјали. Се предлага замена на зборот „ферментиран“ со зборот „обработен“, како и замена на зборот „неферментиран“ со зборот „необработен“. Се стекнува впечаток дека сите термини ќе се користат во останатите одредби од Законот и дека ферментираниот тутун може да биде обработен или необработен.

Исто така, параметрите за разни анализи не се дефинирани.

СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ ПРЕПОРАЧУВА:

- *воспоставување соработка во процесот на менување на регулативата, особено кога се воведуваат измени кои можат до доведат до промени и на самиот пазар;*
- *потребно е да се прецизираат сите дефиниции во Законот за тутун, вклучително и дефиницијата за ферментиран тутун во точка 17 од член 3, како и да се усогласи употребата на зборовите „ферментиран“, „неферментиран“, „обработен“ и „необработен“;*
- *да се направи јасна дистинкција меѓу процесирањето на ориентални тутуни и процесирањето на вирџинија/берлеј бидејќи во најголем дел тие се различни процеси. Ова би требало да помогне да се избегне можна конфузија;*
- *да се задржи актуелниот закон затоа што е сè уште погоден и ги исполнува правилата на слободниот пазар. Каква било обврска на откупувачот да прифати мислење од највисоката асоцијација на тутунопроизводители сериозно би го загрозила друштвото и нема да биде согласно правилата противitrustови. Постојниот закон го заштитува интегритетот на сортите и моќта на македонскиот ориентален тутун. Предложените измени би поттикнале мешање на сортите, потенцијално вкрстување и долгорочно загуба на идентитетот на производот.*

Осигурителна индустрија

На крајот на 2013 година на пазарот на осигурување во Република Македонија активно работат 15 друштва за осигурување, од кои 11 друштва вршат работи на неживотно осигурување, а 4 осигурување на живот. Во текот на 2013

година е зголемен бројот на осигурително-брокерски друштва за 7 нови друштва, и достигнува вкупен број од 27 друштва. Резултатите од година во година се сè подобри и се мотив да се поттикнува потенцијалот на осигурителниот сектор. Бруто полисирана премија за 2013 година изнесува 7,195 милијарди денари, што претставува пораст од 2,6% во однос на 2012 година кога бруто полисираната премија била 7,01 милијарда денари. Кај неживотното осигурување може да се види дека има минимален раст од 0,8%, односно во 2012 година бруто полисираната премија била 6,41 милијарда денари додека во 2013 година е 6,466 милијарди денари. Значителен е порастот кај животното осигурување каде во 2012 година бруто полисираната премија е 598,1 милиони денари, а истиот тој податок во 2013 година изнесува 729,4 милиони денари. Ова претставува раст од 22%. Понатаму, бројот на склучени полиси е пораснат за 4% во однос на 2012 година и изнесува 1.065.816 полиси.

Во доменот на регулативата, во 2013 година со одлука на Уставниот суд се укинали неколку одредби од Законот за супервизија на осигурувањето со кои се регулира обврската за основачите на друштвата за осигурување да мораат да приложат потврда од надлежните институции дека редовно плаќаат јавни давачки, која потврда е услов за добивање дозвола за вршење работи на осигурување. Исто така, направени се измени и дополнувања на овој закон во делот на полагања на стручни испити од областа и начинот на полагање на истите. Во текот на 2014 година осигурителните компании се соочуваат со поголеми проблеми со процесот на реализација на јавните набавки во Република Македонија кои пред сè произлегуваат од најновите измени на Законот за јавни набавки.

Имено, самиот закон уредува дека најниската цена е единствен критериум при евалуација на компаниите, наместо досегашната пракса на економски најисплатлива понуда. Со ова се доведува осигурителниот пазар во состојба да воспоставува исклучително ниски цени со што се руши квалитетот на осигурувањето и можност за создавање нелојална конкуренција. Примарната и основната цел на набавката на услугата осигурување е надомест на штети при евентуалните идни штетни настани кои во моментот на склучување на договорот не може да се предвидат, ниту пак надоместокот на штетите може да се види или квантитативно и квалитативно да се измери бидејќи станува збор за иден настан.

СОВЕТОТ НА СТРАНСКИ ИНВЕСТИТОРИ ПРЕПОРАЧУВА:

- *враќање на претходното законско решение во Законот за јавни набавки со поимот „економски најповолна понуда“ за дејноста осигурување со цел обезбедување квалитетно осигурување согласно условите на осигурителните компании;*
- *моделот на тендерска документација за дејноста осигурување да биде еден од основните документи при изготвување тендерска документација;*
- *вклучување на осигурителниот сектор во процесот на изменувања и дополнувања на закони кои се однесуваат на осигурителниот пазар со цел создавање законска рамка функционална на пазарот како што е Законот за доброволно здравствено осигурување.*

ПРИЗНАНИЈА

Советот на странски инвеститори им се заблагодарува на сите членови кои придонесоа за подготовката на „Белата книга“ за 2014 година.

Членови на Советот на странски инвеститори:

Бр.	Назив на компанија	Дејност
1.	Alpha Bank	Банкарски сектор
2.	ABC-consalting	Трговија на големо со останати полупроизводи
3.	Alliance One Macedonia	Производство на тутунски производи
4.	Arcelormittal	Производство на сурово железо, челик и феролегури
5.	AF-CONSULT	Инженерство и со него поврзано техничко советување
6.	Quehenberger	Транспорт и логистика
7.	Levidia	Агрокултура
8.	Bucim	Вадење на руди на обоени метали
9.	Berkshire International Investments	Изградба на станбени и нестанбени згради
10.	Biomedica Dijagnostika	Медицинска опрема
11.	Dojran steel	Производство на други производи со примарна преработка на челик
12.	Diwi Macedonia	Инженерство и со него поврзано техничко советување
13.	Eurolink osiguruvanje	Осигурување
14.	EVN Macedonia	Енергетска дејност
15.	Eurostandard banka	Банкарски сектор
16.	Ernest & Young	Сметководствени, книговодствени и ревизорски работи; даночно советување
17.	FENI Industry	Производство на сурово железо, челик и феролегури
18.	FAKOM	Производство на метални конструкции и делови на конструкции
19.	FULAKIS	Производство на кујнски мебел
20.	GEING Krebs und Kiefer International	Пробно дупчење и сондирање
21.	GSC INTERNATIONAL	Адвокатска канцеларија
22.	Ilirika investments	Брокерско друштво
23.	Insig Makedonija	Осигурување
24.	Kapital banka	Банкарски сектор
25.	KB – First Open Mandatory Pension Fund	Осигурување, реосигурување и пензиски фондови, освен задолжително социјално осигурување
26.	Knauf Radika	Производство на производи од гипс за градежни цели

Бр.	Назив на компанија	Дејност
27.	KONIGTON	Текстилна индустрија
28.	Comfy angel	Текстилна индустрија
29.	Duropak Komuna	Packaging and printing services
30.	Krka-Farma	Фармацевтска индустрија
31.	Kraskomerc	Трговија на големо со шеќер, чоколада и слатки од шеќер
32.	NLB Lizing	Финансиски лизинг
33.	LTH Larnica	Производство на алуминиум
34.	LARIN MRAMOR COMPANY	Вадење на декоративен камен и камен за градежништвото, варовник, суров гипс, креда и шкрилци
35.	Land Development	Управување со недвижен имот со хонорар или врз база на договор
36.	Makedonski telekom	Телекомуникации
37.	Makstil	Леење на челик
38.	T-Mobile	Мобилен оператор
39.	IMB Mlekara Bitola	Преработка на млеко и производство на сирења
40.	Moda	Текстилна индустрија
41.	Mo-teks	Текстилна индустрија
42.	Ohridska banka	Банкарски сектор
43.	Okiteks	Текстилна индустрија
44.	Palteks	Текстилна индустрија
45.	Pera Construction	Изградба на станбени и нестанбени згради
46.	Pivara Skopje	Производство на освежителни пијалаци; производство на минерална вода и друга флаширана вода
47.	Prokredit banka	Банкарски сектор
48.	Insurance Macedonia AD Skopje - Vienna Insurance Group	Осигурување
49.	Ramstor	Трговија на мало во неспецијализирани продавници, претежно со храна, пијалаци и тутун
50.	Rodon LTD	Текстилна индустрија
51.	Sasa Makedonska Kamenica	Вадење на други руди на обоени метали
52.	SAVA Osiguruvanje	Осигурување
53.	Silika Vardar Dolomit	Вадење на декоративен камен и камен за градежништвото, варовник, суров гипс, креда и шкрилци
54.	Jugohrom Ferroalloys	Производство на сурово железо, челик и феролегури
55.	Skopski leguri	Производство на сурово железо, челик и феролегури
56.	Sokotab-Bitola	Трговија на големо со производи од тутун
57.	Sparkasse banka	Банкарски сектор
58.	Stopanska banka AD Skopje	Банкарски сектор
59.	Strumica tabak	Производство на тутунски производи

Бр.	Назив на компанија	Дејност
60.	Swisslion	Трговија на големо со шеќер, чоколада и слатки од шеќер
61.	TAV Macedonia	Услужни дејности поврзани со воздухопловниот превоз
62.	Triglav osiguruvanje	Осигурителен сектор
63.	Teal	Производство на алуминиум
64.	Tehnicki gasovi	Производство на индустриски гас
65.	Tondah Makedonija	Производство на цигли, ќерамиди и производи од печена глина за градежништвото
66.	Imperial Tobacco TKS	Производство на тутунски производи
67.	Univerzalna Investiciona Banka	Банкарски сектор
68.	Kroacia Osiguruvanje na zivot	Животно осигурување
69.	Kroacia Osiguruvanje	Осигурителен сектор
70.	Veropulos	Трговија на мало во неспецијализирани продавници, претежно со храна, пијалаци и тутун
71.	TAB MAK	Производство на батерии и акумулатори
72.	Wiass Broker	Осигурително-брокерско друштво
73.	Zito luks	Производство на леб; слатки (колачи, торти) во свежа состојба и бисквити (кекси)
74.	AD Fruktal-mak	Производство на сокови од овошје и зеленчук
75.	NLB Nov penziski fond	Осигурување, реосигурување и пензиски фондови, освен задолжително социјално осигурување
76.	FHL Mermeren kombinat	Вадење на декоративен камен и камен за градежништвото, варовник, суров гипс, креда и шкрилци
77.	F-ka za kabli Negotino	Производство на кабел и електроинсталациски материјал
78.	VAPTEK-MZT	Производство на железнички локомотиви и шински возила
79.	NLB Tutunska banka	Банкарски сектор
80.	OKTA	Помошни дејности за вадење на сурова нафта и природен гас
81.	Cementarnica USJE	Производство на цемент
82.	HALK bank	Банкарски сектор
83.	CaSys	Независен картичен процесор кој нуди услуги на е-исплати на банките и нефинансиски институции
84.	Eko-start reciklaza	Обработка и отстранување на безопасен отпад
85.	Johnson Matthey-Catalysts – Emission Control Technologies	Производство на други хемиски производи, неспомнати на друго место
86.	Soravia Management	Управување со недвижен имот со хонорар или врз база на договор

Бр.	Назив на компанија	Дејност
87.	HTL Macedonia	Изнајмување и давање под закуп (лизинг) на останати машини, опрема и материјални добра
88.	Forton MKA	Агенции за недвижен имот
89.	Makedonija turist, Hotels and restorants	Хотели и слични објекти за сместување
90.	CEE investment	Трговија на информатичко комуникациска технологија
91.	Centar za reciklaza	Обработка и отстранување на отпад
92.	Eye Clinic Europa	Приватна болница
93.	Winner insurance	Осигурителен сектор
94.	Turmak AD Skopje- Cevahir Holding	Изградба на станбени и нестанбени згради
95.	Novo Nordisk Farma	Фармацевтска индустрија
96.	IMM Eksploration	Вадење на други руди на обоени метали
97.	Havep Impeks	Трговија на големо со облека и обувки
98.	Albsig insurance	Осигурителен сектор
99.	Vitek Makedonija- Teknohoze	Производство на други производи од гума
100.	Euroins osiguurvanje	Осигурителен сектор
101.	Kromberg & Shubert	Производство на електрична и електронска опрема за моторни возила
102.	Makitel	Производство на електромотори, генератори и трансформатори
103.	Makoten (Kazino-hotel Flamingo)	Дејности на коцкање и обложување
104.	Mil Mil Adriatika	Трговија на големо со парфимериски и козметички препарати
105.	Sardich MC	Вадење на други руди на обоени метали
106.	Telelink MK	Останати информативни услужни дејности
107.	Uniqa insurance	Осигурителен сектор
108.	Deponija Drisla	Обработка и отстранување на безопасен отпад
109.	Philip Morris- Tutunski kombinat Prilep	Неспецијализирана трговија на големо
110.	Japan Tobacco International	Производство на тутунски производи
111.	Van Hool	Производство на моторни возила

Користени извори:

- Билтен на Народната банка на Македонија за 2014 година
- Извештај „Дуинг бизнис 2015 година“, Светска банка
- Државен завод за статистика на Република Македонија
- Извештај за глобална конкурентност 2014-2015 година, Светски економски форум
- Индекс на економски слободи 2014 година, Фондација „Херитиц“
- „Водич за водење бизнис и инвестирање во Македонија“ – PWC
- Европска комисија, Извештај за напредокот на Македонија, 2014 година
- Извештај на „Транспаренси Интернешанл„ - Индекс на перцепција за корупцијата за 2014 година

